

Załącznik do Uchwały Nr 437/XXXVI/21
Sejmiku Województwa Pomorskiego
z dnia 27 września 2021 roku

Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2021-2030

I.	Komplementarność Programu z dokumentami strategicznymi	2
II.	Aspekty prawne dotyczące wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej	4
III.	Diagnoza.....	13
1.	Dane o sytuacji demograficznej.....	13
2.	Rynek pracy, dane dotyczące bezrobocia	13
3.	Problemy społeczne	14
4.	Wsparcie rodzin z dziećmi.....	16
5.	Usługi społeczne dla rodzin w Środowisku lokalnym	18
6.	Pieczą zastępczą	21
7.	Adopcje.....	36
8.	Szkolenia kadry systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej	40
IV.	Analiza SWOT.....	42
V.	Kluczowe problemy / wyzwania:	43
VI.	Cele, priorytety, działania	44
VII.	Część operacyjna.....	45
	Priorytet 1. Wsparcie rodzin w środowisku lokalnym	45
	Priorytet 2. Wysoki poziom systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej.....	48
	Priorytet 3. Usługi specjalistyczne na rzecz dzieci i młodzieży objętych systemem pieczy zastępczej	51
VIII.	System realizacji, monitorowania oraz oceny realizacji Programu	54
1.	Finansowanie Programu:	54
2.	Monitorowanie i ocena realizacji Programu:	54

I. Komplementarność Programu z dokumentami strategicznymi

Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027 z perspektywą do roku 2030 (projekt)

Priorytet I Przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży

Działanie 1.1. Rozwój usług środowiskowych wspierających rodzinę oraz usług opiekuńczych i edukacyjnych dla dzieci

Zakres interwencji:

Działania z zakresu procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej polegające na rozwoju profilaktyki i usług środowiskowych oraz działania świadomościowe kierowane do szerokiego kręgu społeczności lokalnych, a służące przekazywaniu wiedzy na temat istoty rodzinnej pieczy zastępczej, funkcjonowania rodzin zastępczych w środowisku, trudności wiążących się ze sprawowaniem pieczy zastępczej. Ich celem będzie podniesienie świadomości na temat rodzinnych form pieczy zastępczej, realiów ich funkcjonowania, wyzwań przed którymi stoją, korzyści dla przebywających w nich dzieci, problemów z jakimi rodziny zastępcze borykają się na co dzień, a przede wszystkim powoływanie nowych rodzin zastępczych oraz zachęcanie władz samorządowych do dokonywania przekształceń struktury pieczy zastępczej. Ponadto celem pośrednim będzie wskazywanie korzyści, jakie niesie deinstytucjonalizacja tego systemu dla wychowanków pieczy zastępczej i docelowo dla społeczności lokalnej. Tego rodzaju działania wspomagają pozyskiwanie kandydatów na rodziny zastępcze oraz służą popularyzacji dobrych rozwiązań w obszarze deinstytucjonalizacji. Efektem tych działań ma być odejście od sprawowania pieczy zastępczej w dużych placówkach opiekuńczo-wychowawczych na rzecz mniejszych, przyjaznych wychowaniu form (rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze do 14 dzieci, w tym formy placówek rodzinnych) pozwalających na efektywną integrację ze środowiskiem lokalnym.

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030, pełniąca funkcję Strategii Polityki Społecznej:

Cel operacyjny 2.2 Wrażliwość społeczna

- Realizacja programów w zakresie: przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami, rozwoju ekonomii społecznej, współpracy z NGO, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, przeciwdziałania przemocy w rodzinie, przeciwdziałania narkomanii oraz profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.

Regionalny Program Strategiczny w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego i wrażliwości społecznej:

Działanie 2.1.1 Rozwój usług na rzecz włączenia społecznego

Zakres interwencji:

- Deinstytucjonalizacja na rzecz dzieci i młodzieży objętych wsparciem wynikającym z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.
- Rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej w szczególności upowszechnianie zawodowych rodzin zastępczych.
- Rozwój form specjalistycznego wsparcia rodzin zastępczych i adopcyjnych.
- Rozwój oferty wsparcia dziennego dzieci i młodzieży z rodzin / środowisk marginalizowanych, doświadczających problemów opiekuńczo-wychowawczych w szczególności poprzez takie usługi jak: placówki wsparcia dziennego, streetworking i inne.

Działanie 2.1.2 Rozwój infrastruktury społecznej na rzecz włączenia społecznego

Zakres interwencji:

- Tworzenie warunków do rozwoju infrastrukturalnego różnych form mieszkalnictwa na rzecz włączenie społecznego m.in. wspomaganego, treningowego, chronionego.
- Poprawa warunków w istniejących obiektach infrastruktury społecznej w tym dostosowanie do standardów takich obiektów jak: placówki opiekuńczo-wychowawcze, Regionalna Placówka Opiekuńczo-Terapeutyczna.
- Rozwój infrastruktury społecznej na rzecz wsparcia dziennego dzieci i młodzieży.

Działanie 2.1.3 Doskonalenie kompetencji kadr pomocy i integracji społecznej oraz znoszenie barier instytucjonalnych w miejscach świadczących usługi publiczne

Zakres interwencji:

- Szkolenia dla pracowników systemu pomocy społecznej oraz kadry realizującej działania w obszarze wspierania rodziny i pieczy zastępczej, w tym dla NGO, w szczególności w zakresie metod pracy z osobami potrzebującymi pomocy i wsparcia.
- Doradztwo specjalistyczne dla pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej, w szczególności w zakresie wdrożenia deinstytucjonalizacji.
- Superwizje pracowników świadczących wsparcie osobom z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Przedsięwzięcia strategiczne

- Zintegrowany rozwój infrastruktury i usług społecznych w województwie pomorskim.
- Systemowe wsparcie polityki na rzecz włączenia społecznego.

II. Aspekty prawne dotyczące wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej

Potrzeba ochrony rodziny została sformułowana zarówno w Konwencji o Prawach Dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jak również w ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Zgodnie z powyższymi dokumentami **rodzina** jest naturalną i podstawową grupą społeczną, która ma prawo do ochrony ze strony społeczeństwa i państwa, powinna być otoczona niezbędną ochroną oraz wsparciem, aby mogła w pełnym zakresie wypełniać swoje obowiązki w społeczeństwie. Natomiast dziecko dla pełnego i harmonijnego rozwoju swojej osobowości powinno wychowywać się w środowisku rodzinnym, w atmosferze szczęścia, miłości i zrozumienia.

Pojęcie „rodziny” jest różnie definiowane w różnych aktach prawnych:

- ustawa o pomocy społecznej
Członkami rodziny są osoby spokrewnione i niespokrewnione, pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące.
- ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie
Członkiem rodziny jest „osoba najbliższa w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2019 r. poz. 1950 i 2128), a także inna osoba wspólnie zamieszkującą lub gospodarującą.”
- ustawa o świadczeniach rodzinnych
Członkami rodziny są: „małżonkowie, rodzice dzieci, opiekun faktyczny dziecka oraz pozostające na utrzymaniu dzieci w wieku do ukończenia 25. roku życia, a także dziecko, które ukończyło 25. rok życia legitymujące się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, jeżeli w związku z tą niepełnosprawnością przysługuje świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy albo zasiłek dla opiekuna, o którym mowa w ustawie z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów (Dz. U. z 2017 r. poz. 2092 oraz z 2019 r. poz. 1818); do członków rodziny nie zalicza się dziecka pozostającego pod opieką opiekuna prawnego, dziecka pozostającego w związku małżeńskim, a także pełnoletniego dziecka posiadającego własne dziecko.”

Natomiast ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej definiuje rodzinę jako „podstawową komórkę społeczeństwa oraz naturalne środowisko rozwoju i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci”. Ustawa jest odpowiedzią na potrzeby dzieci, którym zapewnić należy „szczególną ochronę i pomoc ze strony dorosłych, środowiska rodzinnego, atmosferę szczęścia, miłości i zrozumienia”, i została uchwalona „w trosce o ich harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową, dla zapewnienia ochrony przysługujących im praw i wolności”.

Ustawa w sposób kompleksowy reguluje problematykę wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w tym: działania profilaktyczne skierowane do rodzin zagrożonych dysfunkcją lub przeżywających trudności, zbudowanie mechanizmów pracy z rodziną dziecka, organizację systemu pieczy zastępczej, postępowania adopcyjnego oraz problematykę usamodzielnień

pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej. Istotnym elementem jest wprowadzenie rozbudowanego systemu profilaktyki oraz intensyfikacja działań na rzecz rodziny wychowującej małoletnie dzieci, przeżywającej trudności.

Obowiązek wspierania rodziny, a tym samym troski o dobro dziecka, spoczywa na organach administracji rządowej i jednostkach samorządu terytorialnego. Jednostki i organy realizują powyższy obowiązek szczególnie we współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami i ich organami pomocniczymi, Policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi.

Główny nacisk położony jest na utrzymanie dzieci w ich naturalnym środowisku, a więc w rodzinie dziecka, wzmocnienie działań profilaktycznych i doskonalenie metod pracy z rodziną na rzecz pozostawienia w niej dziecka lub powrotu dziecka pod jej opiekę.

Profilaktyka to interdyscyplinarne działania i wsparcie ze strony służb i instytucji pracujących na rzecz dobra dziecka i rodziny. Działania profilaktyczne skierowane są m.in. do rodzin wychowujących dzieci, a jednocześnie niewydolnych wychowawczo, dotkniętych przemocą, ubogich i zagrożonych ubóstwem, przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Intensyfikacja działań na rzecz rodziny przeżywającej trudności, wychowującej małoletnie dzieci, następuje przy wsparciu **asystentów rodzin**. Celem pracy asystenta jest osiągnięcie przez rodzinę podstawowego poziomu stabilności życiowej, która umożliwi jej wychowywanie dzieci. Jego głównym zadaniem jest niedopuszczenie do oddzielenia dziecka od rodziny lub umożliwienie jak najszybszego powrotu dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej do rodziców.

Ważnym elementem systemu są środowiskowe formy wspierania rodziny. Zadaniem **placówek wsparcia dziennego** jest opieka nad dzieckiem w czasie pozaszkolnym, a także pomoc jego rodzicom lub opiekunom. W pracy z dzieckiem współpracują z rodzicami, opiekunami, placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Uczestnictwo dzieci w zajęciach jest nieodpłatne i dobrowolne, chyba że dziecko zostanie skierowane do placówki przez sąd. Przy zapewnieniu opieki nad dziećmi oraz przy wykonywaniu innych czynności związanych z realizacją zadań, placówki mogą korzystać z pomocy wolontariuszy. Pod opieką jednego wychowawcy, w jednym czasie może przebywać maksymalnie 15 dzieci.

Placówki wsparcia dziennego mogą być prowadzone w formie:

- 1) opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych;
- 2) specjalistycznej;
- 3) pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę.

Placówki wsparcia dziennego mogą być prowadzone w połączonych formach, o których mowa powyżej.

Placówki wsparcia dziennego prowadzone w formie opiekuńczej zapewniają dziecku:

- 1) opiekę i wychowanie;
- 2) pomoc w nauce;
- 3) organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań.

Placówki wsparcia dziennego prowadzone w formie specjalistycznej w szczególności:

- 1) organizują zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne;
- 2) realizują indywidualny program korekcyjny, program psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię.

Placówki wsparcia dziennego prowadzone w formie pracy podwórkowej realizują działania animacyjne i socjoterapeutyczne.

Rodzina przeżywająca trudności może również liczyć, przy współpracy asystenta rodziny, na pomoc **rodziny wspierającej**. Rodzina wspierająca jest to rodzina z bezpośredniego otoczenia dziecka, czyli np. sąsiedzi. Rodzina wspierająca pomaga rodzinie przeżywającej trudności w opiece i wychowaniu dziecka, prowadzeniu gospodarstwa domowego, kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych. O roli i wykonywanych zadaniach rodziny wspierającej decyduje gmina, uwzględniając m.in. lokalne możliwości oraz potrzeby rodzin korzystających z pomocy.

W przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców dziecka sprawowana jest wobec niego **piecza zastępcza** – w formie rodzinnej bądź instytucjonalnej. Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej następuje na podstawie: orzeczenia sądu; w przypadku gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną; na wniosek rodziców, dziecka, osoby trzeciej lub w trybie art. 12 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Obowiązują dwie ważne zasady związane z organizacją i funkcjonowaniem pieczy zastępczej nad dzieckiem. Jest to przede wszystkim zasada dobra dziecka i poszanowania jego podmiotowości, a także zasada nierozdzielania rodzeństwa oraz tymczasowości pieczy zastępczej (do czasu unormowania jego sytuacji życiowej i prawnej).

Do **rodzinnych form pieczy zastępczej** należą:

- 1) rodziny zastępcze spokrewnione;
- 2) rodziny zastępcze niezawodowe;
- 3) rodziny zastępcze zawodowe;
- 4) rodzinne domy dziecka (RDD).

Rodziny zastępcze i prowadzący rodzinne domy dziecka, w przypadku czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem mogą korzystać ze wsparcia **rodzin pomocowych**. Piecza zastępcza nad dzieckiem może być powierzona rodzinie pomocowej, w szczególności w okresie:

- 1) czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą lub prowadzącego rodzinny dom dziecka w związku z przysługującym wypoczynkiem, udziałem w szkoleniach lub pobytem w szpitalu;
- 2) nieprzewidzianych trudności lub zdarzeń losowych w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka.

Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka obejmuje się na ich wniosek opieką **koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej**. W stosunku do rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka,

nieobjętych opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, zadania koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej wykonuje organizator rodzinnej pieczy zastępczej.

Pieczą zastępczą zapewnia pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka, a w przypadku braku możliwości przysposobienia dziecka – opiekę i wychowanie w stabilnym środowisku zastępczym.

Przygotowuje dziecko do: godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia, pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki, nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych. Zaspokaja również potrzeby emocjonalne dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych.

Institutionalna pieczę zastępcza jest prowadzona w formach:

- 1) placówki opiekuńczo-wychowawczej,
- 2) regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej,
- 3) interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.

Wyróżniamy **placówki opiekuńczo-wychowawcze** typu:

- 1) socjalizacyjnego;
- 2) interwencyjnego;
- 3) specjalistyczno-terapeutycznego;
- 4) rodzinnego.

W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego są umieszczane dzieci powyżej 10. roku życia, wymagające szczególnej opieki lub mające trudności w przystosowaniu się do życia w rodzinie. Umieszczenie dziecka poniżej 10. roku życia w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego jest możliwe w przypadku, gdy wdanej placówce opiekuńczo-wychowawczej umieszczona jest matka lub ojciec tego dziecka oraz winnych wyjątkowych przypadkach, szczególnie gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub dotyczy to rodzeństwa.

Pomocy udziela się również „**osobom usamodzielnianym**”. Są to osoby opuszczające, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo – terapeutyczną, w przypadku gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu. W takiej sytuacji osoba usamodzielniana może uzyskać pomoc na: kontynuowanie nauki, usamodzielnienie, zagospodarowanie, może skorzystać z pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych i zatrudnienia.

Pomoc na kontynuowanie nauki, na usamodzielnienie oraz na zagospodarowanie jest przyznawana osobie usamodzielnianej, która przebywała w pieczy zastępczej przez okres co najmniej:

- 1) 3 lat –w przypadku osoby usamodzielnianej opuszczającej rodzinę zastępczą spokrewnioną;

- 2) roku –w przypadku osoby usamodzielnianej opuszczającej rodzinę zastępczą niezawodową, rodzinę zastępczą zawodową, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo—terapeutyczną.

Pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych można udzielić osobie usamodzielnianej w formie **mieszkania chronionego**. Mieszkania chronione są formą pomocy społecznej przygotowującą osoby usamodzielniane, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia oraz integracji ze społecznością lokalną - do czasu uzyskania przez nie innych możliwości zamieszkania. Mieszkanie chronione umożliwia przygotowanie do pełnej samodzielności poprzez doskonalenie umiejętności prowadzenia samodzielnego gospodarstwa domowego, radzenia sobie z problemami życia codziennego, rozporządzania posiadanymi środkami finansowymi i pomaga w integracji ze środowiskiem poprzez rozwój umiejętności prawidłowego wchodzenia w relacje społeczne. Pobyt w mieszkaniu chronionym wraz z otrzymanym specjalistycznym wsparciem stwarza możliwości w zakresie uzyskania wykształcenia, zdobycia kwalifikacji zawodowych, poszukiwania pracy i pozyskania samodzielnego mieszkania.

Prowadzenie **procedur przysposobienia** oraz przygotowanie osób zgłaszających gotowość do przysposobienia dziecka, zwanych „kandydatami do przysposobienia dziecka” jest wyłączną kompetencją ośrodka adopcyjnego. Ośrodek adopcyjny prowadzi samorząd województwa lub podmiot, któremu samorząd województwa zlecił realizację tego zadania.

Adopcja (przysposobienie) - oznacza nawiązanie między przysposabiającym, a przysposobionym stosunku prawno-rodzinnego, podobnego do stosunku, jaki jest między rodzicami, a dzieckiem. Pomędzy tymi stronami powstają takie same prawa i obowiązki, jakie istnieją pomiędzy dzieckiem, a jego naturalnymi rodzicami. Pierwotnie zakładano, że adopcja jest najlepszą formą zapewnienia dziecku warunków dla jego prawidłowego rozwoju. W myśl aktualnej polityki prorodzinnej państwa, ograniczającej od 2017 roku możliwość przysposobień zagranicznych, istotnym jest dołożenie wszelkich starań, aby dzieci z uregulowaną sytuacją prawną znajdowały stabilne środowisko rozwoju w rodzinie (w tym w rodzinie adopcyjnej lub w rodzinnej pieczy zastępczej).

Adopcja wychodzi naprzeciw potrzebom dzieci oraz niespełnionym pragnieniom osób, które z różnych powodów nie mogą mieć biologicznych dzieci lub kierują się pobudkami altruistycznymi.

Przysposobić może osoba mająca pełną zdolność do czynności prawnych, jeżeli jej kwalifikacje osobiste uzasadniają przekonanie, że będzie należycie wywiązywała się z obowiązków przysposabiającego oraz posiada opinię kwalifikacyjną i świadectwo ukończenia szkolenia organizowanego przez ośrodek adopcyjny, o którym mowa w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, chyba że obowiązek ten jej nie dotyczy.

W Polsce wyróżnia się trzy formy przysposobienia, różniące się natężeniem powstałych więzi rodzinnych i wynikających z nich skutków prawnych. Są to przysposobienie: pełne, całkowite (pełne nierozwiązywalne) i niepełne. Przysposobienie pełne – wywołuje skutki między przysposabiającymi i ich krewnymi a przysposobionym i jego zstępniymi. Przysposobienie całkowite opiera się na blankietowej zgodzie rodziców, którzy nie wiedzą, kto będzie przysposabiającym, jest nierozwiązywalne, a po jego orzeczeniu, nie jest już dopuszczalne ustalenie pochodzenia tego dziecka. W przypadku przysposobienia całkowitego sporządza się nowy akt urodzenia dziecka, a w skróconym odpisie aktu urodzenia nie ma żadnej wzmianki

o adopcji. Natomiast przysposobienie niepełne – wywołuje skutki tylko pomiędzy adoptującym i adoptowanym oraz jego zstępnymi.

Zakres zadań Ośrodków Adopcyjnych, w szczególności:

- 1) prowadzenie procedur przysposobienia w kontekście kandydatów (szeroka analiza sytuacji kandydatów - wywiad adopcyjny, diagnoza psychologiczno-pedagogiczna, wstępna ocena do przysposobienia, szkolenia, opinia kwalifikacyjna);
- 2) prowadzenie procedur przysposobienia w kontekście dzieci (diagnoza psychologiczna, określenie specyfiki potrzeb dziecka, dokonanie oceny stopnia możliwości nawiązania więzi, ustalenie sytuacji prawnej rodzeństwa, analiza więzi z bliskimi osobami, decyzja dotycząca kwalifikacji pozytywnej bądź negatywnej do przysposobienia, dobór odpowiedniej do potrzeb dziecka rodziny);
- 3) sporządzanie opinii na zlecenie Sadu w sprawach o przysposobienie (w tym wewnątrzrodzinne);
- 4) wsparcie udzielane na wniosek kandydatów do przysposobienia, rodzin adopcyjnych i biologicznych (w tym kobietom w ciąży);
- 5) promowanie idei adopcji.

Przy kwalifikowaniu dziecka do przysposobienia ośrodek adopcyjny współpracuje w szczególności z asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie dziecka nie został przydzielony asystent rodziny - z podmiotem organizującym pracę z rodziną, koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej, organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej, placówkami opiekuńczo-wychowawczymi, regionalnymi placówkami opiekuńczo-terapeutycznymi, interwencyjnymi ośrodkami preadopcyjnymi, podmiotami leczniczymi, placówkami oświatowymi, jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, sądami i Policją.

Zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej realizują gmina, powiat i samorząd województwa. Do **zadań własnych gminy** należą:

- 1) opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny;
- 2) tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny;
- 3) tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez:
 - a) zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa,
 - b) organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających,
 - c) prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci;
- 4) finansowanie:
 - a) podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny,
 - b) kosztów związanych z udzielaniem pomocy, ponoszonych przez rodziny wspierające;
- 5) współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym;
- 6) sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie;

- 7) prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy.

Do **zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę** należy wykonywanie zadań wynikających z rządowych programów z zakresu wspierania rodziny oraz rządowego programu wsparcia rodzin z dziećmi. Gmina realizuje zadania zlecone z zakresu administracji rządowej zgodnie z wytycznymi przekazanymi przez wojewodę.

Do **zadań własnych powiatu** należy:

- 1) opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych;
- 2) zapewnienie dzieciom pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz placówkach opiekuńczo-wychowawczych;
- 3) organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze i regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, przez wspieranie procesu usamodzielnienia;
- 4) tworzenie warunków do powstawania i działania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych;
- 5) prowadzenie placówek opiekuńczo – wychowawczych oraz placówek wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym;
- 6) organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego oraz kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego;
- 7) organizowanie wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności przez tworzenie warunków do powstawania: grup wsparcia, specjalistycznego poradnictwa;
- 8) wyznaczanie organizatora rodzinnej pieczy zastępczej;
- 9) zapewnienie przeprowadzenia przyjętemu do pieczy zastępczej dziecku niezbędnych badań lekarskich;
- 10) prowadzenie rejestru danych osób zakwalifikowanych oraz pełniących funkcję rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub do prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- 11) kompletowanie we współpracy z właściwym ośrodkiem pomocy społecznej albo centrum usług społecznych dokumentacji związanej z przygotowaniem dziecka do umieszczenia w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka;
- 12) finansowanie:
 - a) świadczeń pieniężnych dotyczących dzieci z terenu powiatu umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych, interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych lub rodzinach pomocowych na jego terenie lub terenie innego powiatu,
 - b) pomocy przyznawanej osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawcze lub regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne,

- c) szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo – wychowawczej typu rodzinnego oraz szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka oraz dyrektorów placówek opiekuńczo – wychowawczych typu rodzinnego,
- d) sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie,
- e) przekazywanie do biura informacji gospodarczej informacji gospodarczej o powstaniu zaległości dot. odpłatności za pobyt dziecka w pieczy zastępczej.

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy:

- 1) realizacja zadań wynikających z rządowych programów wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz rządowego programu wsparcia rodzin z dziećmi;
- 2) finansowanie pobytu w pieczy zastępczej małoletniego cudzoziemca przebywającego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- 3) finansowanie:
 - a) wydatków związanych z dowozem do rodziny zastępczej, rodzinnego domu dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego, a także związanych z odwiezieniem dziecka, gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na czas określony, jeżeli sposób i zasady pokrycia kosztów powrotu dziecka nie wynikają z orzeczenia lub informacji sądu lub innego organu państwa obcego,
 - b) średnich miesięcznych wydatków przeznaczonych na utrzymanie dziecka oraz świadczeń pieniężnych,
 - c) pomocy przyznawanej osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawcze lub regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne.

Ww. finansowanie dotyczy osób umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych, interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych lub rodzinach pomocowych:

- posiadających obywatelstwo polskie, niemających miejsca zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ale przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
 - umieszczonych w pieczy zastępczej na podstawie orzeczenia sądu lub innego organu państwa obcego za zgodą sądu polskiego;
- 4) finansowanie dodatku wychowawczego oraz dodatku (w tym dodatku do zryczałtowanej kwoty) w wysokości świadczenia wychowawczego określonego w przepisach o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci przysługującego na każde umieszczone w placówce pieczy instytucjonalnej dziecko w wieku do ukończenia 18. roku życia.

Zadania powiatu w zakresie pieczy zastępczej starosta wykonuje za pośrednictwem powiatowego centrum pomocy rodzinie oraz organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

Do **zadań własnych samorządu województwa** należy:

- 1) prowadzenie interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych i regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych;
- 2) opracowanie programów dotyczących wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, będących integralną częścią strategii rozwoju województwa;
- 3) promowanie nowych rozwiązań w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- 4) szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr jednostek organizacyjnych samorządu gminnego i powiatowego;
- 5) sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie.

Do **zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez samorząd województwa** należy organizowanie i prowadzenie ośrodków adopcyjnych oraz realizacja zadań wynikających z rządowego programu wsparcia rodzin z dziećmi.

Zadania z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w województwie wykonuje regionalny ośrodek polityki społecznej.

III. Diagnoza

1. DANE O SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ

- Województwo pomorskie w 2020 roku zamieszkiwało 2,34 mln osób¹. Zdecydowana większość osób zamieszkuje miasta – w 2020 roku 63,4% ludności. Na 100 mężczyzn przypadało 105 kobiet (5. miejsce w kraju). Współczynnik feminizacji był wyższy w miastach (110), niż na wsi (98).
- Województwo pomorskie od lat cechuje najwyższy przyrost naturalny w kraju (0,60 na 1000 osób w 2020 roku²). Na wsi przyrost naturalny jest zdecydowanie wyższy niż w mieście³. W układzie powiatów najwyższy wskaźnik zanotowano w powiecie kartuskim (9,6 na 1000 osób), najniższy – ujemny – w Sopocie (-6,0 na 1000 osób).
- Województwo pomorskie charakteryzuje się relatywnie korzystną strukturą wiekową. Odsetek mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym (19,7%) jest najwyższy w kraju, podczas gdy odsetek populacji w wieku poprodukcyjnym jest jednym z najniższych (13. lokata). Jednocześnie odsetek osób w wieku produkcyjnym systematycznie maleje (59,5% wobec 59,8% w 2019 roku), zwiększa się natomiast udział osób w wieku poprodukcyjnym (20,7% wobec 20,5% w 2019 roku).
- Zmiany demograficzne takie jak starzenie się społeczeństwa, zmiany w stylu i jakości życia, czy zmiany kulturowe wpływają realnie na kształt współczesnej rodziny. Powszechnie staje się odkładanie momentu zakładania rodziny przez osoby młode. Średni wiek kobiety rodzącej swoje pierwsze dziecko w Polsce w 2020 roku, według danych GUS, wynosił 27,8. Dla porównania w 1990 roku swoje pierwsze dziecko rodziły kobiety aż o 5 lat młodsze (22,7 lat). Na przestrzeni ostatnich 5 lat zaobserwować można niemal stale utrzymującą się na podobnym poziomie liczbę zawieranych małżeństw oraz liczbę rozwodów. W roku 2019 na każde 1000 mieszkańców województwa pomorskiego zawarto 5,1 małżeństw, oraz 1,4 rozwodów. Z kolei jeszcze w roku 2008 na każde 1000 mieszkańców województwa zawierano 7,2 małżeństw oraz dochodziło do 1,9 rozwodów.

2. RYNEK PRACY, DANE DOTYCZĄCE BEZROBOCIA

- Aktywność zawodowa mieszkańców regionu w ostatnich latach była coraz wyższa i należała do najwyższych w kraju. W 2020 roku sytuacja uległa pogorszeniu z powodu epidemii COVID-19. Na koniec I kwartału 2020 roku odnotowano spadek aktywności zawodowej mieszkańców. W IV kwartale⁴ współczynnik aktywności zawodowej wyniósł 58,8% (podobnie jak w 2019 roku). Ogółem liczba osób pracujących wyniosła 1 029 tys. Po rekordowo niskim bezrobociu odnotowywanym w latach ubiegłych (w 2019 roku stopa

¹ Dane dotyczące demografii podane są wg stanu na 30 czerwca 2020 r.

² Dane za I półrocze 2020 r.

³ W 2019 r. po raz pierwszy zanotowano ujemny przyrost naturalny w miastach. W 2020 r. sytuacja była podobna.

⁴ Dane kwartalne wg Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) GUS.

bezrobocia wyniosła 4,5%) nastąpił jego wzrost do 5,9%. Większość osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP stanowiły kobiety (59,2%).

3. PROBLEMY SPOŁECZNE

- W ostatnich latach spada regularnie liczba osób objętych wsparciem instytucji pomocy i wsparcia. Pomocą w formie świadczeń (zarówno pieniężnych jak i niepieniężnych) w 2020 roku objętych zostało 67 044 osób (w 2019 roku było 76 000 osób). W sumie było to 49 832 rodzin (w roku 2019 - 54 013), w których liczba osób wyniosła razem 104 807.

Tabela 1. Dane dot. przyznanych świadczeń z pomocy społecznej wg. wybranych przesłanek w latach 2018-2020

Ubóstwo			
lata	2018	2019	2020
liczba rodzin ogółem	33 494	30 022	28 023
liczba osób ogółem w rodzinach	73 362	63 117	56 753
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego			
lata	2018	2019	2020
liczba rodzin ogółem	10 494	9 492	8 627
liczba osób ogółem w rodzinach	36 593	32 151	29 121
Potrzeba ochrony macierzyństwa			
lata	2018	2019	2020
liczba rodzin ogółem	6 436	5 835	5 213
<ul style="list-style-type: none"> w tym: liczba rodzin wielodzietnych 	4 697	4 364	3 854
Przemoc w rodzinie (dane OPS)			
lata	2018	2019	2020
liczba rodzin ogółem	878	783	772
liczba osób ogółem w rodzinach	3 021	2 633	2 598

Źródło: Sprawozdanie MRPiPS 03-R

- Według raportu „Województwo pomorskie. Ocena stanu i skuteczności pomocy społecznej województwa pomorskiego 2019”⁵ i danych przekazywanych przez wszystkie służby pomocowe realizujące procedury Niebieskiej Karty (NK), liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie zwiększyła się w stosunku do roku poprzedniego z 14 022 do 14 240, ale zmniejszyła się liczba osób (z 10 117 do 9 090) objętych pomocą w formie poradnictwa medycznego i psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego. Analiza danych przekazanych w sprawozdaniach przez samorządy gminne wskazuje na wzrost, z 3 908 do 4 776, liczby prowadzonych w 2019 roku procedur NK w stosunku do roku poprzedniego. Z danych uzyskanych za 2019 rok wynika, że wszystkie rodzaje przemocy zanotowały wzrost. Wciąż dominującą formą przemocy jakiej doświadczają członkowie rodzin jest przemoc psychiczna (5 637), a potem w kolejności: przemoc fizyczna (4 283 osób), ekonomiczna (651 osób), zaniedbywanie dzieci (417 - wzrost aż o 145 osób) i seksualna (217 osób).
- Ryzyko krzywdzenia członków rodziny związane jest często z zaburzeniami osobowości lub chorobą psychiczną, a w konsekwencji z mniejszą zdolnością do kontrolowania wrogich uczuć i agresywnych impulsów (źródło). Wskutek pandemii COVID-19 obserwowany jest nawet kilkukrotny wzrost zapotrzebowania na świadczenia w obszarze zdrowia psychicznego. Ograniczony dostęp do pomocy psychologicznej, psychoterapeutycznej i psychiatrycznej oraz do diagnostyki i leczenia w trybie ambulatoryjnym i stacjonarnym, skutkuje stałym pogarszaniem się kondycji psychicznej społeczeństwa. Sytuacja ta, w powiązaniu z izolacją społeczną, istotnie wpływa na zwiększenie ryzyka przemocy w rodzinie.
- Nadużywanie środków psychoaktywnych jest najczęstszym powodem hospitalizacji młodzieży w placówkach służby zdrowia. Jak wynika z danych uzyskanych w Pomorskim Centrum Toksykologii leki były powodem hospitalizacji 53% chłopców, narkotyki, substancje odurzające były powodem hospitalizacji 29% chłopców poniżej 18 roku życia w 2018 roku⁶. Alkohol był natomiast powodem hospitalizacji 13% młodych pacjentów. Najczęstszym powodem hospitalizacji dziewcząt w wieku poniżej 18 roku życia w Pomorskim Centrum Toksykologii w roku 2018 były również leki. Z tego powodu hospitalizowano w sumie 53% dziewcząt. Narkotyki stanowiły 29% hospitalizacji a alkohol u dziewcząt stanowił 13% hospitalizacji.

Wnioski:

- Pomorskie charakteryzuje się względnie dobrą sytuacją demograficzną. Stale zwiększająca się populacja regionu wymaga rozbudowanej oferty usług społecznych.

⁵ Źródło: "Województwo pomorskie. Ocena stanu i skuteczności pomocy społecznej 2019"

<https://uwgdansk.bip.gov.pl/komunikaty-wps/komunikat-w-sprawie-oceny-skuteczności-pomocy-społecznej-w-2019-r.html>, str. 42.

⁶ Źródło: Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2021-2030, Załącznik Nr 2 do Uchwały Nr 394/XXVIII/21 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 31 maja 2021 r., str. 14

<https://bip.pomorskie.eu/a,65428,w-sprawie-przyjęcia-wojewódzkiego-programu-profilaktyki-i-rozwiazywania-problemow-alkoholowych-na-la.html>

- Poprawia się sytuacja ekonomiczna mieszkańców województwa pomorskiego. Świadczą o tym m.in. dane dot. rynku pracy (poza rokiem 2020 stale spadała stopa bezrobocia) oraz dane o udzielonych świadczeniach z pomocy społecznej, regularnie spada liczba rodzin, którym udzielono pomocy z powodu ubóstwa.
- Wśród rodzin, którym udzielono wsparcia w zakresie pomocy społecznej, znaczący odsetek stanowią rodziny korzystające z pomocy z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, potrzeby ochrony macierzyństwa, przemocy w rodzinie.
- Sytuacja epidemiczna wpływa na zwiększenie ryzyka przemocy w rodzinie.
- Należy nadal zwiększać ofertę działań profilaktycznych w ramach prewencji uzależnieniom wśród młodzieży.

4. WSPARCIE RODZIN Z DZIEĆMI

Opieka nad dzieckiem do 3 lat i wychowanie przedszkolne

- Rośnie liczba miejsc opieki nad dziećmi do lat 3. W 2019 roku w regionie funkcjonowały 272 żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce, które oferowały łącznie 7,7 tys. miejsc, tj. o 30% więcej niż rok wcześniej. Najwięcej miejsc skoncentrowanych jest na terenie Gdańska, Gdyni, powiatu wejherowskiego, kartuskiego i gdańskiego. Dotychczasowe pozytywne trendy dotyczyły zarówno miast, jak i obszarów wiejskich. Mimo to, wskaźnik użłobkowania w 2019 roku był nadal niższy niż przeciętny w Polsce – liczba dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci do lat 3 osiągnęła na Pomorzu wartość 84, przy 105 dla Polski. Odsetek dzieci w wieku 0-3 lata objętych różnymi formami opieki instytucjonalnej wzrósł z 8,9% w roku 2017 do 14,3% w roku 2019.
- Liczba miejsc opieki nad dziećmi powyżej 3. roku życia rosła szybciej niż przeciętnie w kraju. W 2018 roku funkcjonowało 1 469 placówek wychowania przedszkolnego (tj. o 44 więcej niż rok wcześniej) oferujących 75,9 tys. miejsc (wzrost o 3,4 tys. w porównaniu do poprzedniego roku). Jednak, pomimo następującej poprawy, odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym wynoszący 86,5% był nadal jednym z najniższych w kraju, a dostęp do edukacji przedszkolnej cechował się znacznym zróżnicowaniem przestrzennym. W 2019 roku odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym wzrósł do 87,8%.

Szczegółowe dane dot. dzieci w wieku do 6. roku życia objętych różnymi formami opieki poniżej:

Tabela 2. Dzieci w wieku 0-6 lat objęte różnymi formami opieki, lata 2017 – 2019⁷

Dane:	2017	2018	2019
Odsetek dzieci w wieku 0-3 lata objętych różnymi formami opieki instytucjonalnej	8,9	11,9	14,3

⁷ Ujęto dane z lat 2017-2019 z uwagi na brak danych za 2020 rok.

Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	82,8	86,5	87,8
--	------	------	------

Źródło: Bank danych lokalnych, GUS, 2017- 2019

Placówki specjalistycznego poradnictwa

- Rodziny z terenu województwa pomorskiego mogą liczyć na pomoc i wsparcie placówek specjalistycznego poradnictwa. Placówek takich na terenie województwa w 2020 roku było 9 (tyle samo, ile w 2018 roku, po chwilowym wzroście odnotowanym w roku 2019 – do liczby 15).
- Placówek świadczących terapię rodzinną w 2020 roku było 4, o 1 więcej w porównaniu z rokiem 2018.

Szczegółowe dane dot. placówek specjalistycznego poradnictwa poniżej:

Tabela 3. Placówki specjalistycznego poradnictwa, lata 2018 – 2020

Dane:	2018	2019	2020
Liczba placówek specjalistycznego poradnictwa, w tym:	9	15	9
• placówki specjalistycznego poradnictwa rodzinnego o zasięgu lokalnym , w tym:	3	4	4
• świadczące terapię rodzinną	2	2	3
• placówki specjalistycznego poradnictwa rodzinnego o zasięgu ponadgminnym , w tym:	2	2	2
• świadczące terapię rodzinną	1	1	1

Źródło: Sprawozdanie MRPiPS-03, 2018- 2020

- Liczba osób korzystających ze wsparcia placówek specjalistycznego poradnictwa rodzinnego wzrastała do 2019 roku, zarówno w placówkach o zasięgu lokalnym, jak i w placówkach o zasięgu ponadgminnym. Mniejsza liczba osób korzystających wskazana w 2020 roku może wynikać z panującej sytuacji epidemicznej i czasowego braku możliwości korzystania z tego rodzaju wsparcia.
- Tendencję spadkową można odnotować w przypadku liczby osób korzystających z terapii rodzinnej, z 71 rodzin w 2018 roku do 43 w roku 2020. W analizowanym okresie w placówkach o zasięgu ponadgminnym terapia rodzinna nie była prowadzona.

Szczegółowe dane dot. liczby osób korzystających z pomocy placówek specjalistycznego poradnictwa poniżej:

Tabela 4. Liczba osób korzystających ze wsparcia placówek specjalistycznego poradnictwa, lata 2018 – 2020

Dane:	2018	2019	2020
Liczba osób korzystających z placówek specjalistycznego poradnictwa, w tym:	1 276	1 776	952

<ul style="list-style-type: none"> w placówkach specjalistycznego poradnictwa rodzinnego o zasięgu lokalnym, w tym: <ul style="list-style-type: none"> świadczących terapię rodzinną 	529	604	280
<ul style="list-style-type: none"> w placówkach specjalistycznego poradnictwa rodzinnego o zasięgu ponadgminnym 	337	342	269

Źródło: Sprawozdanie MRPiPS-03, 2018- 2020

Wnioski:

- W ostatnich latach w regionie przybywało placówek wychowania przedszkolnego i miejsc, którymi one dysponują, co jest związane m.in. ze wsparciem działań związanych z upowszechnieniem edukacji przedszkolnej, w tym współfinansowanych ze środków UE.
- Odsetek dzieci objętych opieką żłobkową i przedszkolną jest niższy niż przeciętny w Polsce.
- Wskazany jest dalszy rozwój usług poradnictwa specjalistycznego na rzecz rodzin.

5. USŁUGI SPOŁECZNE DLA RODZIN W ŚRODOWISKU LOKALNYM

Asystenci rodzin

- W ostatnich latach zauważalny jest niewielki spadek liczby asystentów rodziny w województwie pomorskim. W 2020 roku liczba ta wynosiła 233, natomiast w roku 2018 - 242. Jednocześnie zaznaczyć należy, że w analizowanym okresie nastąpił spadek liczby rodzin objętych pomocą z uwagi na bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, z 10 494 rodzin w 2018 roku do 8 627 rodzin w roku 2020. W 2018 roku wsparciem asystenta objętych było 2 721 rodzin, co stanowi 26% rodzin zmagających się z bezradnością opiekuńczo-wychowawczą. W roku 2020 liczba rodzin korzystających ze wsparcia asystenta rodziny wynosiła 2 578, co stanowi 30% wszystkich rodzin mających trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, wykazanych w sprawozdaniu za 2020 roku. Przedstawiony procentowy wzrost liczby rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny w stosunku do liczby rodzin potrzebujących tego wsparcia z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych stanowi pozytywną tendencję. Pokazuje jednak, że na terenie województwa pomorskiego nadal funkcjonuje wiele rodzin bezradnych w sprawach opiekuńczo – wychowawczych tj. potencjalnie potrzebujących wsparcia asystenta rodziny, którym tego wsparcia nie udzielono⁸.
- Zgodnie z raportem „Województwo pomorskie. Ocena stanu i skuteczności pomocy społecznej 2019”, według stanu na dzień 30 czerwca 2020 roku w województwie pomorskim pięć gmin nie zatrudniło asystenta rodziny. Dodatkowo zauważalne są trudności w zapewnieniu stabilnego zatrudnienia asystentom rodziny. Wśród przyczyn tego stanu można wymienić zatrudnianie asystentów rodziny na umowę zlecenie, czego konsekwencją jest brak stałości i ciągłości w procesie wspierania rodzin i w podwyższaniu ich umiejętności opiekuńczo-wychowawczych, a także zatrudnianie na stanowisku

asystenta rodziny osób, dla których praca asystenta jest pracą dodatkową, co wiąże się z mniejszą dostępnością ww. pracowników dla rodzin. Nie bez znaczenia są też warunki pracy asystentów rodziny, w tym niezapewnienie asystentowi stanowiska pracy w ośrodkach pomocy społecznej z dostępem do komputera i drukarki, brak dostępności do telefonów służbowych podczas pracy w terenie oraz brak dofinansowania do środków komunikacji lub ryczałtu za paliwo. Istotną kwestią jest też nie zapewnianie asystentom szkoleń i brak dostępu do poradnictwa, które ma na celu zachowanie i wzmocnienie kompetencji oraz przeciwdziałanie zjawisku wypalenia zawodowego⁸.

- W analizowanym okresie każdego roku wzrasta liczba rodzin zobowiązanych przez sąd do pracy z asystentem rodziny.

Szczegółowe dane dot. asystentury rodzinnej poniżej:

Tabela 5. Asystentura rodzin, lata 2018 – 2020

Dane:	2018	2019	2020
Liczba asystentów rodziny	242	241	233
Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny	2 721	2 885	2 578
Liczba rodzin zobowiązanych przez sąd do pracy z asystentem rodziny	361	405	451
Liczba rodzin, z którymi asystent rodziny zakończył pracę , w tym:	529	501	477
• ze względu na osiągnięcie celów	233	237	193
• ze względu na zaprzestanie współpracy przez rodzinę	183	166	136
• ze względu na brak efektów	65	56	64
• ze względu na zmianę metody pracy	55	65	75

Źródło: *Sprawozdanie WRiSPZ-G, 2018- 2020*

Rodziny wspierające

- W województwie pomorskim jedynie 3 gminy w latach 2018-2019 powoływały rodziny wspierające. W 2020 roku liczba gmin powołujących rodziny wspierające wzrosła do 4. W przeciągu ostatnich lat odnotowuje się również nieregularny wzrost liczby rodzin wspierających. W 2018 roku 10 rodzin korzystało z pomocy 10 rodzin wspierających, natomiast w 2020 roku 15 rodzin korzystało z pomocy 14 rodzin wspierających.
- Duży wzrost liczby rodzin wspierających nastąpił w 2019 roku (26 rodzin), jednak tendencja wzrostowa nie utrzymała się na tak wysokim poziomie.

⁸ Źródło: "Województwo pomorskie. Ocena stanu i skuteczności pomocy społecznej 2019"

<https://uwgdansk.bip.gov.pl/komunikaty-wps/komunikat-w-sprawie-oceny-skuteczności-pomocy-społecznej-w-2019-r.html>, str. 51.

Szczegółowe dane dot. liczby rodzin wspierających poniżej:

Tabela 6. Liczba rodzin wspierających, lata 2018 – 2020

Dane:	2018	2019	2020
Liczba rodzin wspierających, w tym:	10	26	14
• ustanowione w okresie sprawozdawczym	8	18	12
• rozwiązane w okresie sprawozdawczym	1	1	0
• pomagające w opiece i wychowaniu dziecka	10	15	9
• pomagające w prowadzeniu gospodarstwa domowego	3	7	3
• pomagające w kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych	3	8	5
Rodziny wspierające, z tego pomagające w okresie:	10	26	14
• do 3 miesięcy	3	12	0
• powyżej 3 do 12 miesięcy	5	12	12
• powyżej 1 roku	2	2	2
Liczba rodziny które korzystały z pomocy rodzin wspierających	10	28	15

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-G, 2018- 2020

Placówki wsparcia dziennego

- W przeciągu ostatnich lat na terenie województwa pomorskiego odnotowuje się nieregularny wzrost liczby placówek wsparcia dziennego. W funkcjonujących w 2020 roku 85 placówkach wsparcia dziennego (82 o zasięgu gminnym i 3 o zasięgu ponadgminnym) zapewniono łącznie 2 273 miejsc (2 107 miejsc w placówkach o zasięgu gminnym i 166 miejsc w placówkach o zasięgu ponadgminnym). Przeciętna liczba dzieci, które uczestniczyły w tej formie wsparcia w ciągu całego roku wyniosła 1 578 (1 538 – w placówkach o zasięgu gminnym i 40 w placówkach o zasięgu ponadgminnym). Dla porównania w 2018 roku liczba miejsc w placówkach wsparcia dziennego wynosiła 1 949 (1 872 miejsc w placówkach o zasięgu gminnym i 77 miejsc w placówkach o zasięgu ponadgminnym), natomiast przeciętna liczby dzieci umieszczonych w tychże placówkach wynosiła 1 629 (1 552 – w placówkach o zasięgu gminnym i 77 w placówkach o zasięgu ponadgminnym). Placówki wsparcia dziennego prowadzone są we wszystkich miastach powiatowych, w 2 gminach miejsko-wiejskich (10%), 8 gminach miejskich (36%) i 7 gminach wiejskich (8%) na terenie województwa pomorskiego.
- Spadła liczba placówek wsparcia dziennego prowadzonych przez inne podmioty niż gmina lub powiat. W 2018 roku 47 placówek wsparcia dziennego prowadzonych było przez organizacje pozarządowe. Dla porównania w 2020 roku prowadzonych przez organizacje pozarządowe było 39 placówek.

Placówka wsparcia dziennego może być prowadzona **w połączonych formach**. Szczegółowe dane dot. liczby placówek wsparcia dziennego poniżej:

Tabela 7. Łączna liczba placówek wsparcia dziennego o zasięgu gminnym i ponadgminnym w latach 2018-2020

Dane:	2018	2019	2020
Placówki wsparcia dziennego (RAZEM), w tym:	80	91	85
• w formie opiekuńczej	40	46	46
• w formie specjalistycznej	16	22	19
• w formie podwórkowej	24	31	32

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-G i WRiSPZ-P 2018, 2019 i 2020

- Jak wynika z badania pn. „Ocena potrzeb w zakresie rozwoju usług społecznych i infrastruktury społecznej w województwie pomorskim” z 2019 roku jedynie 18% rodzin korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych korzysta z placówek wsparcia dziennego⁹. Placówki tego typu funkcjonują przede wszystkim w miastach. W dalszym ciągu brakuje placówek wsparcia dziennego na terenach wiejskich.

Wnioski:

- Na terenie województwa pomorskiego nadal funkcjonuje wiele rodzin bezradnych w sprawach opiekuńczo – wychowawczych tj. potencjalnie potrzebujących wsparcia asystenta rodziny, którym tego wsparcia nie udzielono.
- Należy dążyć do zapewnienia stabilnego zatrudnienia asystentom rodzin.
- Z danych sprawozdawczych wynika, że z placówek wsparcia dziennego korzysta niewielka liczba dzieci w stosunku do liczby rodzin objętych wsparciem. Są to placówki zazwyczaj prowadzone w dużych miastach, natomiast w mniejszych ośrodkach zauważalny jest deficyt tego typu usług.
- W porównaniu z usługami asystentów rodziny i placówek wsparcia dziennego, usługi rodzin wspierających są najmniej rozpowszechnioną formą wsparcia w województwie pomorskim.

6. PIECZA ZASTĘPCZA

- Od czasu obowiązywania ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z 9 czerwca 2011 roku spada liczba dzieci przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Wyjątkiem był jedynie rok 2019, kiedy liczba umieszczonych dzieci w pieczy instytucjonalnej wzrosła i wyniosła 984 (w porównaniu z 963 w roku 2018 i 961 w roku 2020).

⁹ Źródło: Raport końcowy z badania *Ocena potrzeb w zakresie rozwoju usług społecznych i infrastruktury społecznej w województwie pomorskim*, str. 228. Wartość została wyliczona wg. stanu na rok realizacji badania tj. 2019

- Natomiast liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej systematycznie wzrasta. W 2020 roku było to 5 106 dzieci.
- Jednocześnie odsetek dzieci umieszczanych w pieczy instytucjonalnej stanowi mniejszość – 18,8% wszystkich dzieci w pieczy zastępczej w województwie, na rzecz pieczy rodzinnej – 81,2%.

Dane szczegółowe dot. liczby dzieci w pieczy instytucjonalnej i rodzinnej poniżej w tabeli.

Tabela 8. Liczba dzieci w pieczy zastępczej z podziałem na pieczę rodzinną i instytucjonalną

Dane:	2018	2019	2020
Liczba dzieci w pieczy zastępczej , w tym:	4 937	4 993	5 106
piecza rodzinna	3 974	4 009	4 145
piecza instytucjonalna	963	984	961

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-P II poł. roku

Rodzinna piecza zastępcza

Formy rodzinnej pieczy zastępczej

- W województwie pomorskim w przeciągu ostatnich lat odnotowuje się wzrost liczby rodzin zastępczych. Tendencję spadkową widać w przypadku liczby rodzin zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego i funkcję specjalistyczną oraz w przypadku rodzinnych domów dziecka.
- W 2020 roku 1 450 rodzin zastępczych stanowiły rodziny spokrewnione z dzieckiem, 646 stanowiły rodziny niezawodowe, funkcjonowało 126 rodzin zawodowych, 32 rodzin pełniło funkcję pogotowia rodzinnego, a 35 pełniło funkcję specjalistyczną. Rodzinnych domów dziecka było w sumie 109.

Szczegółowe dane dot. rodzinnej pieczy zastępczej poniżej:

Tabela 9. Rodzinna piecza zastępcza w latach 2018-2020

Dane:	2018	2019	2020
Rodzinna piecza zastępcza ogółem, w tym:	2 358	2 347	2 398
• rodziny zastępcze spokrewnione	1 403	1 417	1 450
• rodziny zastępcze niezawodowe	649	624	646
• rodziny zastępcze zawodowe	113	123	126
• rodziny zastępcze zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	45	35	32
• rodziny zastępcze zawodowe specjalistyczne	38	37	35
• rodzinne domy dziecka	110	111	109

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-P II poł. roku

- Liczba dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w analizowanym okresie nieznacznie wzrosła, z 3 974 dzieci w roku 2018 do 4 145 w 2020 roku (o 171 dzieci więcej w porównaniu z rokiem 2018).
- W 2020 roku największa liczba dzieci przebywała w rodzinach zastępczych spokrewnionych – 1 872. Natomiast największą liczbę dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych zawodowych pełniących funkcję specjalistyczną odnotowano w 2019 roku – 80 dzieci.
- Zgodnie z założeniami deinstytucjonalizacji, placówki opiekuńczo-wychowawcze powinny być zastępowane rodzinnymi formami wsparcia. Jednak jak wskazują respondenci w wywiadach pogłębionych w ramach badania „Ocena potrzeb w zakresie rozwoju usług społecznych i infrastruktury społecznej w województwie pomorskim” z 2019 roku, nie jest możliwe całkowite odejście od tego typu placówek. Wiele dzieci, zwłaszcza starszych, nie ma szans na znalezienie się w rodzinnej pieczy zastępczej. Są to np. dzieci z deficytami rozwojowymi, z zaburzeniami zachowania, którym nie sprostają rodziny zastępcze. Często są to dzieci objęte nadzorem kuratorskim, o głębokim stopniu zdemoralizowania. Umieszczenie ich w rodzinie zastępczej mogłoby mieć niepożądany wpływ na pozostałych wychowanków. W tym kontekście widoczna jest potrzeba pozyskiwania rodzin zawodowych specjalistycznych, które mogłyby zajmować się dziećmi z orzeczeniami o niepełnosprawności, orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności, dziećmi umieszczonymi na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz małoletnimi matkami z dziećmi¹⁰, jak również dziećmi ze szczególnymi potrzebami, tj. zaburzenia zachowania i emocji, FASD, ADHD.

Szczegółowe dane dot. liczby dzieci w rodzinach zastępczych i RDD poniżej:

Tabela 10. Liczba dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2018-2020

Dane:	2018	2019	2020
Liczba dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej, w tym:	3 974	4 009	4 145
• w rodzinach zastępczych spokrewnionych	1 804	1 822	1 872
• w rodzinach zastępczych niezawodowych	895	863	922
• w rodzinach zastępczych zawodowych, w tym pełniących funkcję:	546	554	559
– pogotowia rodzinnego	123	99	104
– specjalistyczną	76	80	77
• w rodzinnych domach dziecka	729	770	792

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-P II poł. roku

- Najczęstszym powodem umieszczania dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej jest bezradność rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i uzależnienia rodziców.

¹⁰ Źródło: Raport końcowy z badania „Ocena potrzeb w zakresie rozwoju usług społecznych i infrastruktury społecznej w województwie pomorskim”, str. 255.

Wzrasta liczba dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej z powodu przemocy w rodzinie (ze 148 w 2018 roku do 215 w roku 2020).

Szczegółowe dane dot. powodów umieszczania dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej poniżej:

Tabela 11. Powody umieszczenia dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2018-2020

Dane:	2018	2019	2020
Dzieci umieszczone w pieczy zastępczej, z tego na skutek:	3 965	3 998	4 132
• sieroctwa	123	126	118
• pólsieroctwa	238	250	256
• uzależnienia rodziców	1 390	1 326	1 309
• przemocy w rodzinie	148	185	215
• bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	1 471	1 495	1 630
• niepełnosprawności co najmniej jednego z	86	72	77
• długotrwałej lub ciężkiej choroby co najmniej jednego z rodziców	108	130	116
• ubóstwa	5	3	3
• bezrobocia	0	0	0
• nieodpowiednich warunków mieszkaniowych	9	11	7
• pobytu za granicą co najmniej jednego z rodziców	42	47	43
• inne	345	353	358
Dzieci cudzoziemców	3	6	8
Małoletnie matki	6	5	5

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-P II poł. roku

Napływ i odpływ dzieci z rodzinnej pieczy zastępczej

- Liczba dzieci umieszczanych w danym roku w rodzinnej pieczy zastępczej wykazuje tendencję spadkową, z 486 dzieci w I połowie 2018 roku do 411 dzieci w II połowie 2020 roku.

Szczegółowe dane dot. napływu dzieci do rodzinnej pieczy zastępczej poniżej:

Tabela 12. Napływ dzieci do rodzinnej pieczy zastępczej, lata 2018-2020

Dane:	2018		2019		2020	
	I poł.	II poł.	I poł.	II poł.	I poł.	II poł.
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej,	486	432	450	405	389	411
z tego:						
• z rodziny naturalnej	326	308	330	300	299	296

• z rodzinnej pieczy zastępczej	105	70	99	66	61	59
• z instytucjonalnej pieczy zastępczej	34	37	9	16	13	20
• inne	21	17	12	23	16	36

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-P I i II poł. roku

- W analizowanym okresie odnotowano tendencję spadkową również w zakresie odpływu dzieci z rodzinnej pieczy zastępczej.
- Liczba dzieci przeniesionych z rodzinnej do instytucjonalnej pieczy zastępczej spadła z 22% w 2018 roku do 12% w 2020 roku.
- Odsetek dzieci powracających do rodzin naturalnych utrzymuje się na stałym poziomie 26% wśród wszystkich dzieci opuszczających rodzinną pieczę zastępczą (z wyjątkiem roku 2019, w którym osiągnął wartość 30%).

Szczegółowe dane dot. odpływu dzieci z rodzinnej pieczy zastępczej poniżej:

Tabela 13. Odpływ dzieci z rodzinnej pieczy zastępczej, lata 2018-2020

Dane:	2018		2019		2020	
	I poł.	II poł.	I poł.	II poł.	I poł.	II poł.
Dzieci do 18. roku życia przebywające w rodzinnej pieczy zastępczej, które:	288	265	244	256	186	240
• powróciły do rodziny naturalnej	67	69	64	78	54	63
• zostały umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej	72	50	92	59	61	84
• zostały umieszczone w instytucjonalnej pieczy zastępczej	62	59	19	42	27	29
• zostały przysposobione	43	59	49	41	33	42
• inne	44	28	20	36	11	22

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-P I i II poł. roku

Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej

- Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka, zgodnie z ustawą, obejmuje się na ich wnioski opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Liczba koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej zatrudnionych na terenie województwa pomorskiego w ostatnich latach utrzymuje się na stałym poziomie w stosunku do liczby rodzin zastępczych / rodzinnych domów dziecka, z którymi pracowali koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej. Wobec pozostałych rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, nie objętych opieką koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, zadania koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej wykonuje organizator rodzinnej pieczy zastępczej.

Szczegółowe dane dot. liczby rodzin objętych opieką koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej poniżej:

Tabela 14. Liczba rodzin objętych opieką koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, lata 2018 - 2020

Dane:	2018	2019	2020
Liczba koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej	121	126	115
Liczba rodzin zastępczych / rodzinnych domów dziecka, z którymi pracowali koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej	1 823	1 729	1 748

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-P II poł. roku

Rodziny pomocowe

- Rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka, na ich wniosek, mogą być wspierane przez rodziny pomocowe. Na przestrzeni ostatnich lat na terenie województwa pomorskiego po zauważalnym wzroście liczby funkcjonujących rodzin pomocowych, w 2020 roku liczba rodzin pomocowych spadła o połowę, co może być spowodowane brakiem potrzeby korzystania ze wsparcia rodzin pomocowych we wskazanym okresie z uwagi na sytuacją epidemiczną.

Szczegółowe dane dot. liczby rodzin pomocowych poniżej:

Tabela 15. Liczba rodzin pomocowych, lata 2018 - 2020

Dane:	2018	2019	2020
Liczba rodzin pomocowych	90	92	58

Źródło: Województwo pomorskie. Ocena stanu i skuteczności pomocy społecznej 2019, dane Wydziału Polityki Społecznej Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego

Szkolenia dla kandydatów na rodziny zastępcze

- W ostatnich latach zauważalny był wzrost liczby osób, które odbyły szkolenia dla kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe z 89 osób w 2018 roku do 117 w roku 2020.
- Po znacznym spadku liczby osób, które odbyły szkolenia dla kandydatów na rodziny zastępcze zawodowe w 2019 roku (3 osoby), w 2020 roku nastąpił wzrost we wskazanym obszarze.
- Liczba osób objętych szkoleniami dla kandydatów na prowadzących rodzinne domy dziecka utrzymuje się na stałym poziomie. Z uwagi na podejmowane przez powiaty działania w obszarze przekształcania placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego w rodzinne domy dziecka, w analizowanym okresie nie prowadzono szkoleń dla kandydatów na pełnienie funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego.

Szczegółowe dane dot. liczby osób, które odbyły szkolenia dla kandydatów na rodziny zastępcze i na prowadzących RDD poniżej:

Tabela 16. Szkolenia dla kandydatów na rodziny zastępcze i RDD, lata 2018 - 2020

Dane:	2018	2019	2020
Liczba osób objętych szkoleniami dla kandydatów na rodziny zastępcze spokrewnione	89	105	75
Liczba osób objętych szkoleniami dla kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe	89	96	117
Liczba osób objętych szkoleniami dla kandydatów na rodziny zastępcze zawodowe	17	3	18
Liczba osób objętych szkoleniami dla kandydatów na prowadzących rodzinne domy dziecka	4	2	3

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-P

Szkolenia dla rodzinnej pieczy zastępczej

- W analizowanym okresie zauważalny jest spadek liczby szkoleń przeprowadzonych dla istniejących już rodzin zastępczych oraz dla osób prowadzących rodzinne domy dziecka i placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego. Z uwagi na ograniczenia w zakresie kontaktów społecznych, wprowadzone w związku z sytuacją epidemiczną, przy diagnozowaniu wskazanego trendu w obszarze szkoleń nie należy uwzględniać małej liczby szkoleń przeprowadzonych w 2020 roku.

Szczegółowe dane dot. szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących RDD oraz dla dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego poniżej:

Tabela 17. Szkolenia dla rodzinnej pieczy zastępczej, lata 2018 - 2020

Dane:	2018	2019	2020
Liczba osób objętych szkoleniami dla rodzin zastępczych	635	456	111
Liczba osób objętych szkoleniami dla prowadzących rodzinne domy dziecka	79	76	13
Liczba osób objętych szkoleniami dla dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego	3	3	2

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-P II poł. roku

Instytucjonalna piecza zastępcza

- W 2020 roku na terenie województwa pomorskiego funkcjonowało 79 placówek opiekuńczo – wychowawczych oraz 1 regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna, prowadzona przez Samorząd Województwa Pomorskiego.
- Wśród typów placówek opiekuńczo-wychowawczych na terenie województwa pomorskiego dominują placówki typu socjalizacyjnego – 67 placówek. W 2020 roku funkcjonowało 16 placówek typu interwencyjnego, 8 - typu rodzinnego oraz 1 placówka typu specjalistyczno-terapeutycznego. 13 placówek łączyło zadania placówki typu socjalizacyjnego i placówki typu interwencyjnego.
- Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych prowadzonych na zlecenie powiatów przez organizacje pozarządowe utrzymuje się na stałym poziomie (29 placówek w 2018 roku i 30 placówek w latach 2019-20).

Szczegółowe dane dot. liczby placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej poniżej:

Tabela 18. Liczba placówek pieczy instytucjonalnej, lata 2018 - 2020

Dane:	2018	2019	2020
Placówki opiekuńczo-wychowawcze, w tym typu:	73	74	79
• socjalizacyjnego	62	64	67
• interwencyjnego	11	11	16
• specjalistyczno-terapeutycznego	1	1	1
• rodzinnego	9	8	8
Regionalna placówka opiekuńczo- terapeutyczna	1	1	1

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-P, WRiSPZ-M II poł. roku

- W analizowanym okresie na terenie województwa pomorskiego odnotowano nieznaczny wzrost liczby placówek opiekuńczo – wychowawczych pełniących funkcję socjalizacyjną i interwencyjną. Powyższe związane było ze standaryzacją placówek, która wymagała spełniania warunku określonego w ustawie, zgodnie z którym placówka opiekuńczo-wychowawcza nie może się mieścić na jednej nieruchomości gruntowej ani w jednym budynku z inną placówką opiekuńczo-wychowawczą. Liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych utrzymuje się na stałym poziomie.
- W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu specjalistyczno-terapeutycznego zwiększono liczbę miejsc z 8 do 9.

Szczegółowe dane dot. liczby miejsc w placówkach instytucjonalnej pieczy zastępczej poniżej:

Tabela 19. Liczba miejsc w placówkach pieczy instytucjonalnej, lata 2018 - 2020

Dane:	2018	2019	2020
Liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, w tym typu:	1 097	1 066	1 099
• socjalizacyjnego	848	924	944
• interwencyjnego	43	69	83
• specjalistyczno-terapeutycznego	8	9	9
• rodzinnego	63	64	63
Liczba miejsc w regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej	45	45	45

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-P, WRiSPZ-M II poł. roku

- Liczba dzieci przebywających w pieczy instytucjonalnej w analizowanym okresie utrzymuje się na stałym poziomie. Odnotowano spadek liczby i odsetka dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu interwencyjnego (z 50/5% w 2018 roku do 37/3,8% w roku 2020).
- Z opieki w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu specjalistyczno-terapeutycznego w każdym roku korzystało 8-10 dzieci.

Szczegółowe dane dot. liczby dzieci przebywających w placówkach instytucjonalnej pieczy zastępczej poniżej:

Tabela 20. Liczba dzieci w pieczy instytucjonalnej, lata 2018-2020

Dane:	2018	2019	2020
Liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, w tym typu:	963	984	961
• socjalizacyjnego	842	856	854
• interwencyjnego	50	57	37
• specjalistyczno-terapeutycznego	8	9	10
• rodzinnego	63	62	60
Liczba dzieci w regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej	44	45	45

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-P, WRiSPZ-M II poł. roku

- W placówkach opiekuńczo-wychowawczych największa liczba wychowanków to dzieci w wieku od 7. do 17. roku życia. Dzieci poniżej 10. roku życia w placówkach opiekuńczo-wychowawczych (z wyjątkiem placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego) mogą przebywać tylko w szczególnie uzasadnionych okolicznościach. W analizowanym okresie zanotowano niewielki spadek liczby dzieci poniżej 7. roku życia w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. W 2020 roku na 41 wszystkich dzieci poniżej 7. roku życia,

przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, 24 dzieci przebywało w placówkach typu socjalizacyjnego i interwencyjnego. Dla porównania w roku 2018 na 54 dzieci poniżej 7. roku życia, przebywające w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, w placówkach typu socjalizacyjnego i interwencyjnego przebywało 35 dzieci.

Szczegółowe dane dot. wieku dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych poniżej:

Tabela 21. Dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych – z podziałem na wiek, lata 2018-2020

Dane:	2018	2019	2020
Dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w wieku:	963	984	961
• poniżej 1 roku życia	5	8	4
• od 1. roku życia do 3 lat	14	14	12
• od 4 do 6 lat	35	34	25
• od 7 do 13 lat	302	327	323
• od 14 do 17 lat	506	509	510
• od 18 do 24 lat	101	92	87

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-P II poł. roku

- Najczęstszym powodem umieszczania dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej jest bezradność rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i uzależnienia rodziców. Wzrasta liczba dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej z powodu przemocy w rodzinie (z 80 w 2018 roku do 100 w roku 2020).

Szczegółowe dane dot. powodów umieszczania dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej poniżej:

Tabela 22. Powody umieszczenia dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej w latach 2018-2020

Dane:	2018	2019	2020
Dzieci umieszczone w pieczy zastępczej, z tego na skutek:	956	969	950
• sieroctwa	8	9	8
• półsieroctwa	11	13	16
• uzależnienia rodziców	369	367	327
• przemocy w rodzinie	80	95	100
• bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	385	386	424
• niepełnosprawności co najmniej jednego z	6	11	7
• długotrwałej lub ciężkiej choroby co najmniej jednego z rodziców	21	25	17

• ubóstwa	0	0	0
• bezrobocia	0	0	0
• nieodpowiednich warunków mieszkaniowych	0	0	0
• pobytu za granicą co najmniej jednego z rodziców	4	2	3
• inne	72	61	48
Dzieci cudzoziemców	6	11	9
Małoletnie matki	1	4	2

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-P II poł. roku

- W analizowanym okresie odnotowano tendencję spadkową w zakresie napływu dzieci z rodzinnej pieczy zastępczej do pieczy instytucjonalnej (z 27% w 2018 roku do 17% w 2020 roku).
- W 2019 roku prawie nastąpił duży wzrost liczby dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej, z czego prawie 67% dzieci zostało umieszczonych z rodzin naturalnych.

Szczegółowe dane dot. napływu dzieci do instytucjonalnej pieczy zastępczej poniżej:

Tabela 23. Napływ dzieci do instytucjonalnej pieczy zastępczej, lata 2018-2020

Dane:	2018		2019		2020	
	I poł.	II poł.	I poł.	II poł.	I poł.	II poł.
Liczba dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej , z tego:	197	181	192	242	163	147
• z rodziny naturalnej	103	98	115	174	87	79
• z rodzinnej pieczy zastępczej	43	58	15	45	26	29
• z instytucjonalnej pieczy zastępczej	34	17	59	13	40	27
• inne	17	8	3	10	10	12

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-P, WRiSPZ-M I i II poł. roku

- W analizowanym okresie liczba dzieci opuszczających instytucjonalną pieczę zastępczą nieznacznie maleje (z 202 w 2018 roku do 185 w roku 2020), po nieznacznym wzroście w 2019 roku (229 dzieci).
- Maleje również odsetek dzieci powracających do rodzin naturalnych (odpowiednio 35% 33% i 31% wszystkich dzieci opuszczających pieczę instytucjonalną w latach 2018-2020). Odnotowano również nieznaczny spadek odsetka dzieci przenoszonych z pieczy instytucjonalnej do rodzinnej pieczy zastępczej – z 27% w 2018 roku do 17% w 2020 roku.
- W 2020 roku tylko jedno dziecko przebywające w instytucjonalnej pieczy zastępczej zostało przysposobione.

Szczegółowe dane dot. odpływu dzieci z instytucjonalnej pieczy zastępczej poniżej:

Tabela 24. Odływ dzieci z instytucjonalnej pieczy zastępczej, lata 2018-2020

Dane:	2018		2019		2020	
	I poł.	II poł.	I poł.	II poł.	I poł.	II poł.
Dzieci do 18. roku życia przebywające w instytucjonalnej pieczy zastępczej, które:	114	88	122	107	85	100
• powróciły do rodziny naturalnej	33	37	30	46	15	43
• zostały umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej	29	25	10	29	12	21
• zostały umieszczone w instytucjonalnej pieczy zastępczej	38	19	68	16	42	21
• zostały przysposobione	2	3	5	6	1	0
• inne	12	4	9	10	15	15

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-P, WRiSPZ-M I i II poł. roku

Usamodzielnianie wychowanków pieczy zastępczej

- Dla każdego dziecka, objętego procesem usamodzielnienia, co najmniej na miesiąc przed osiągnięciem przez nie pełnoletności, opracowywany jest indywidualny program usamodzielnienia. Liczba osób powyżej 18. roku życia, przebywających w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej w analizowanym okresie utrzymuje się na stałym poziomie.

Tabela 25. Liczba osób powyżej 18. roku życia, przebywających w pieczy zastępczej lata 2018-2020

Dane:	2018		2019		2020	
	I poł.	II poł.	I poł.	II poł.	I poł.	II poł.
Młodzież powyżej 18. roku życia, przebywająca w pieczy zastępczej, z tego:	851	726	778	702	757	718
• w rodzinnej pieczy zastępczej	709	625	654	610	656	631
• w instytucjonalnej pieczy zastępczej	142	101	124	92	101	87

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-P I i II poł. roku

- W II połowie 2020 roku pieczę zastępczą w województwie pomorskim opuściło 221 osób (ok. 30 % wychowanków powyżej 18 roku życia przebywających w tym roku w pieczy zastępczej), w tym: 90 osób zostało usamodzielnionych z rodzin zastępczych spokrewnionych, 37 z rodzin zastępczych niezawodowych, 10 – z rodzin zastępczych zawodowych, 18 – z RDD i 66 – z instytucjonalnej pieczy zastępczej. Żaden wychowanek usamodzielniany z rodziny zastępczej spokrewnionej ani z rodziny zastępczej zawodowej

nie powrócił do rodziny naturalnej, natomiast do rodzin naturalnych powróciło 14 wychowanków z instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz po 2 z rodzin zastępczych niezawodowych i z RDD.

- Dla porównania w II połowie 2018 roku pieczę zastępczą w województwie pomorskim opuściło 306 osób (ok. 42 % wychowanków powyżej 18. roku życia przebywających w tym roku w pieczy zastępczej), w tym: 109 osób zostało usamodzielnionych z rodzin zastępczych spokrewnionych, 54 z rodzin zastępczych niezawodowych, 9 – z rodzin zastępczych zawodowych, 12 – z RDD i 122 – z instytucjonalnej pieczy zastępczej. Żaden wychowanek usamodzielniany z rodziny zastępczej zawodowej nie powrócił do rodziny naturalnej, natomiast do rodzin naturalnych powróciło 28 wychowanków z instytucjonalnej pieczy zastępczej, 3 – z rodzin zastępczych spokrewnionych, 2 z rodzin zastępczych niezawodowych i 1 z RDD.
- W każdym roku najwięcej usamodzielnianych wychowanków decyduje się na założenie własnego gospodarstwa domowego.

Szczegółowe dane dot. liczby wychowanków opuszczających pieczę zastępczą poniżej:

Tabela 26. Liczba wychowanków opuszczających pieczę zastępczą, lata 2018-2020

Dane:	2018		2019		2020	
	I poł.	II poł.	I poł.	II poł.	I poł.	II poł.
Liczba wychowanków opuszczających pieczę zastępczą, w tym którzy:	232	306	220	296	189	221
• powrócili do rodzin naturalnych	26	34	38	22	30	18
• założyli własne gospodarstwo domowe	181	230	142	215	126	166
• inne	25	42	40	59	36	37

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-P I i II poł. roku

- Usamodzielnionym wychowankom, którzy opuścili pieczę zastępczą przyznaje się pomoc na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie, zagospodarowanie oraz udziela się pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych i w uzyskaniu zatrudnienia.
- Najwięcej świadczeń udzielanych usamodzielnionym wychowankom pieczy zastępczej dotyczy pomocy w kontynuowaniu nauki (w II połowie 2020 roku udzielono łącznie z tego tytułu 5 017 świadczeń, w tym: 2 929 - wychowankom usamodzielnionym z rodzinnej pieczy zastępczej i 2 088 - wychowankom usamodzielnionym z instytucjonalnej pieczy zastępczej). Wysokość pomocy na kontynuowanie nauki wynosi nie mniej niż 500 zł miesięcznie.
- Liczba świadczeń przyznawanych usamodzielnionym wychowankom na usamodzielnienie (pomoc wypłacana najczęściej dopiero po zakończeniu nauki) i na zagospodarowanie (pomoc jednorazowa wypłacana do ukończenia przez wychowanka 26 roku życia) utrzymuje się na stałym poziomie.

- Liczba świadczeń przyznawanych wychowankom rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej z tytułu pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych utrzymuje się na stałym, wysokim poziomie.

Szczegółowe dane dot. liczby świadczeń udzielonych wychowankom, którzy opuścili rodzinną i instytucjonalną pieczę zastępczą poniżej:

Tabela 27. Liczba świadczeń udzielonych wychowankom, którzy opuścili rodzinną pieczę zastępczą, lata 2018-2020

Dane:	2018		2019		2020	
	I poł.	II poł.	I poł.	II poł.	I poł.	II poł.
Liczba świadczeń udzielonych wychowankom opuszczającym rodzinną pieczę zastępczą:	3 782	3 854	3 704	3 774	3 722	3 607
• pomoc na kontynuowanie nauki	3 342	3 275	3 179	3 146	3 141	2 929
• pomoc na usamodzielnienie	60	96	60	86	59	77
• pomoc na zagospodarowanie	56	97	62	87	106	81
• pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych	322	383	402	397	416	405
• pomoc w uzyskaniu zatrudnienia	2	3	1	58	0	115

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-P I i II poł. roku

Tabela 28. Liczba świadczeń udzielonych wychowankom, którzy opuścili instytucjonalną pieczę zastępczą, lata 2018-2020

Dane:	2018		2019		2020	
	I poł.	II poł.	I poł.	II poł.	I poł.	II poł.
Liczba świadczeń udzielonych wychowankom opuszczającym instytucjonalną pieczę zastępczą:	2 380	2 387	2 330	2 292	2 198	2 088
• pomoc na kontynuowanie nauki	1 887	1 825	1 832	1 753	1 707	1 599
• pomoc na usamodzielnienie	39	64	40	54	44	52
• pomoc na zagospodarowanie	29	56	27	29	36	45
• pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych	424	441	430	399	411	392
• pomoc w uzyskaniu zatrudnienia	1	1	1	57	0	0

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-P I i II poł. roku

Mieszkania chronione

- Jak wynika z badania „Ocena potrzeb w zakresie rozwoju usług społecznych i infrastruktury społecznej w województwie pomorskim” z 2019 roku głównym problemem wychowanków pieczy zastępczej jest wykluczenie mieszkaniowe, niska dostępność mieszkań komunalnych i trudny rynek wynajmu mieszkań komercyjnych.
- Liczba mieszkań chronionych dla usamodzielnionych wychowanków w analizowanym okresie po początkowym wzroście w 2019 roku, spadła do 18 mieszkań w 2020 roku. Mieszkania chronione w 2020 roku zapewniały 77 miejsc.

Szczegółowe dane dot. liczby mieszkań chronionych dla usamodzielnionych wychowanków poniżej:

Tabela 29. Liczba mieszkań chronionych dla usamodzielnionych wychowanków, lata 2018-2020

Dane:	2018	2019	2020
Liczba mieszkań chronionych dla osób usamodzielnianych opuszczających niektóre typy placówek opiekuńczo-wychowawczych, schroniska, zakłady poprawcze i inne, w tym:	15	21	18
• o zasięgu lokalnym, prowadzone przez gminę	4	7	5
• o zasięgu lokalnym, prowadzone przez inny podmiot	0	1	1
• o zasięgu ponadgminnym, prowadzone przez powiat	9	11	11
• o zasięgu ponadgminnym, prowadzone przez inny podmiot	2	2	1

Źródło: Sprawozdanie MRPiPS-03-R II poł. roku

Wnioski:

- W województwie pomorskim większość dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej przebywa w rodzinnych formach pieczy zastępczej. W dalszym ciągu jednak liczba rodzin zastępczych zawodowych jest niezadowalająca. Mimo zmniejszającego się odsetka liczby dzieci przebywającej w pieczy zastępczej instytucjonalnej, nadal jest on wyższy niż odsetek dzieci znajdujących się w rodzinach zastępczych zawodowych, które powinny przejmować funkcje placówek opiekuńczo-wychowawczych.
- Z uwagi na rosnące potrzeby w zakresie wsparcia specjalistycznego dzieci z różnymi deficytami rozwojowymi istnieje konieczność zwiększenia liczby rodzin zastępczych specjalistycznych poprzez stwarzanie warunków do ich powstawania a następnie ich funkcjonowania. Istnieje potrzeba zapewnienia miejsc przeznaczonych dla dzieci o indywidualnych potrzebach, w szczególności dla dzieci wymagających stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii.

- Konieczne jest wzmoczenie działań nakierowanych na rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej i profesjonalizację zawodu rodzica zastępczego, w tym realizacja wsparcia szkoleniowego dla funkcjonujących rodzin zastępczych zawodowych i RDD.
- Celem wspierania funkcjonowania rodzin zastępczych zawodowych i RDD wskazany jest dalszy rozwój rodzin pomocowych.
- W zakresie usamodzielniania wychowanków pieczy zastępczej potrzebne jest większe wsparcie, zarówno w zakresie aktywizacji i pomocy w wyborze kierunku nauki i ścieżki zawodowej, jak i zapewnienie większej liczby miejsc w mieszkaniach chronionych.

7. ADOPCJE

- Od 2012 roku w województwie pomorskim działają dwa ośrodki adopcyjne. Na mocy Uchwały Nr 319/XVI/12 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 lutego 2012 roku w sprawie utworzenia jednostki budżetowej - Pomorskiego Ośrodka Adopcyjnego w Gdańsku oraz nadania jej statutu, od 1 kwietnia 2012 roku funkcjonuje Pomorski Ośrodek Adopcyjny - jednostka budżetowa Województwa Pomorskiego. Pomorski Ośrodek Adopcyjny w Gdańsku prowadzi ponadto wojewódzki bank danych o dzieciach z terenu województwa pomorskiego oczekujących na przysposobienie. W województwie działa również Ośrodek Adopcyjny Fundacji „Dla Rodziny”, który realizuje zadanie zlecone polegające na prowadzeniu ośrodka adopcyjnego na okres od dnia 1 stycznia 2018 roku do dnia 31 grudnia 2022 roku.
- W analizowanym okresie na terenie województwa pomorskiego odnotowano spadek liczby kandydatów do przysposobienia dziecka.

Szczegółowe dane dot. liczby kandydatów do przysposobienia dziecka poniżej:

Tabela 30. Liczba kandydatów do przysposobienia dziecka, lata 2018-2020

Dane:	2018	2019	2020
Liczba kandydatów do przysposobienia dziecka	138	126	103
• Pomorski Ośrodek Adopcyjny	87	88	65
• Ośrodek Adopcyjny Fundacji „Dla Rodziny”	51	38	38

Źródło: Sprawozdania ośrodków adopcyjno-opiekuńczych

- W latach 2018-2019 ośrodki adopcyjne wydawały podobną liczbę opinii kwalifikacyjnych – po 115 opinii pozytywnych i odpowiednio: 4 i 8 opinii negatywnych. W porównaniu z latami 2019-2019 w 2020 roku z uwagi na sytuację epidemiczną na terenie kraju, nastąpił znaczący spadek liczby wydawanych opinii kwalifikacyjnych: 63 kandydatów do przysposobienia dziecka otrzymało pozytywną opinię kwalifikacyjną. Natomiast negatywną opinię otrzymało 3 kandydatów, którzy odbyli szkolenie dla kandydatów do przysposobienia dziecka.

Szczegółowe dane dot. pozytywnych i negatywnych opinii kwalifikacyjnych sporządzonych dla kandydatów do przysposobienia dziecka poniżej:

Tabela 31. Liczba sporządzonych dla kandydatów opinii kwalifikacyjnych do przysposobienia dziecka w województwie pomorskim, lata 2018-2020

Dane:	2018		2019		2020	
	P	N	P	N	P	N
Liczba sporządzonych opinii kwalifikacyjnych, w tym:	115	4	115	8	63	3
Pomorski Ośrodek Adopcyjny	56	2	69	8	38	1
Ośrodek Adopcyjny Fundacji „Dla Rodziny”	59	2	46	0	25	2

Źródło: Sprawozdania ośrodków adopcyjno-opiekuńczych

Procedury adopcyjne w kontekście dzieci zgłaszanych do przysposobienia z terenu województwa pomorskiego:

- Do Ośrodka Adopcyjnego zgłaszane są dzieci wyłącznie z uregulowaną sytuacją prawną. W analizowanym okresie na terenie województwa pomorskiego odnotowano stały 10% spadek liczby dzieci z uregulowaną sytuacją prawną, przebywających w pieczy zastępczej, które zgłoszone zostały do ośrodka adopcyjnego w celu kwalifikacji do przysposobienia.

Szczegółowe dane dot. liczby dzieci zgłoszonych do ośrodków adopcyjnych poniżej:

Tabela 32. Liczba dzieci z uregulowaną sytuacją prawną, przebywających w pieczy zastępczej zgłoszonych do ośrodka adopcyjnego w celu kwalifikacji do przysposobienia w województwie pomorskim, lata 2018-2020

Dane:	2018	2019	2020
Liczba dzieci zgłoszonych do ośrodków adopcyjnych, w tym:	388	373	352
Pomorski Ośrodek Adopcyjny	269	233	240
Ośrodek Adopcyjny Fundacji „Dla Rodziny”	119	140	112

Źródło: Sprawozdania ośrodków adopcyjno-opiekuńczych

- Wobec każdego zgłoszonego dziecka podejmowana jest decyzja o kwalifikacji do przysposobienia lub braku kwalifikacji do przysposobienia (na podstawie diagnozy psychologicznej i pedagogicznej oraz zgromadzonych aktualnych informacji o dziecku). Odsetek dzieci zakwalifikowanych do przysposobienia w latach 2018-2020 wynosił odpowiednio 35%, 32% i 34%.

Szczegółowe dane dot. liczby dzieci zakwalifikowanych po przysposobienia poniżej:

Tabela 33. Liczba dzieci z uregulowaną sytuacją prawną, przebywających w pieczy zastępczej, zakwalifikowanych do przysposobienia w województwie pomorskim, lata 2018-2020

Dane:	2018	2019	2020
Liczba dzieci zakwalifikowanych do przysposobienia, w tym:	136	119	118
Pomorski Ośrodek Adopcyjny	68	70	70
Ośrodek Adopcyjny Fundacji „Dla Rodziny”	68	49	48

Źródło: Sprawozdania ośrodków adopcyjno-opiekuńczych, 2018-2020

- W wyniku procedur adopcyjnych prowadzonych przez ośrodki adopcyjne w województwie pomorskim w 2020 roku przysposobionych zostało w sumie 84 dzieci.
- W analizowanym okresie większość przysposobionych stanowiły dzieci w wieku pomiędzy 1. a 4. rokiem życia.

Szczegółowe dane dot. liczby dzieci przysposobionych, z podziałem na wiek, poniżej:

Tabela 34. Liczba dzieci przysposobionych za pośrednictwem ośrodków adopcyjnych w województwie pomorskim, lata 2018-2020

Dane:	2018	2019	2020
Dzieci przysposobione, w tym w wieku:	95	117	84
• poniżej 1 roku	19	8	9
• od 1 roku do 4 lat	54	78	47
• od 5 do 9 lat	18	30	26
• 10 i więcej lat	4	1	2

Źródło: Sprawozdanie WRiSPZ-M, 2018-2020

- Warto wskazać, że ośrodki adopcyjne opiniują również w sprawach adopcyjnych na zlecenie sądu (nie dotyczy to tylko spraw prowadzonych przez ośrodki). Liczba wydawanych opinii w tym zakresie może wskazywać na większą liczbę adopcji niż tylko ta za pośrednictwem ośrodków adopcyjnych (dot. m.in. adopcji wewnątrzrodzinnych czy przez rodziny zastępcze).

Szczegółowe dane dot. liczby opinii przygotowywanych przez ośrodki adopcyjne na zlecenie sądów rodzinnych (zarówno dotyczących kandydatów ośrodków, jak i innych osób nie będących kandydatami ośrodków) poniżej:

Tabela 35. Liczba sporządzonych przez ośrodki adopcyjne opinii na zlecenie sądu w sprawach o przysposobienie w województwie pomorskim, lata 2018-2020

Dane:	2019		2020	
	Kandydaci	Inni	Kandydaci	Inni
Liczba opinii sporządzonych przez ośrodki adopcyjne opinii na zlecenie sądu w sprawach o przysposobienie , w tym:	56	73	64	35
Pomorski Ośrodek Adopcyjny	28	58	33	25
Ośrodek Adopcyjny Fundacji „Dla Rodziny”	28	15	31	10

Źródło: Sprawozdania ośrodków adopcyjno-opiekuńczych, 2019-2020

- Wsparciem psychologiczno-pedagogicznym w postępowaniu post adopcyjnym przez ośrodki adopcyjne w 2020 roku objętych zostało 130 rodzin, dla porównania w 2018 roku pracownicy ośrodków adopcyjnych objęli wsparciem 176 rodzin.

Szczegółowe dane dot. liczby rodzin adopcyjnych (post adopcyjnych) objętych wsparciem poniżej:

Tabela 36. Liczba rodzin adopcyjnych (post adopcyjnych) objętych wsparciem ośrodków adopcyjnych, lata 2018-2020

Dane:	2018	2019	2020
Liczba rodzin adopcyjnych (postadopcyjnych) objętych wsparciem , w tym:	176	117	130
Pomorski Ośrodek Adopcyjny	55	30	31
Ośrodek Adopcyjny Fundacji „Dla Rodziny”	121	87	99

Źródło: Sprawozdania ośrodków adopcyjno-opiekuńczych, 2018-2020

- Ośrodki adopcyjne w 2020 roku objęły wsparciem 8 matek biologicznych rozważających możliwość pozostawienia dziecka w szpitalu po jego urodzeniu. Dla porównania, w 2018 roku pracownicy ośrodków adopcyjnych pracowali z 19 matkami biologicznymi.
- W ocenie ośrodków adopcyjnych powyższe dane tylko sygnalizują istniejący problem. Jak podaje Fundacja Gajusz, w Polsce każdego roku w szpitalach porzucanych jest ok. 800 noworodków. Dzieci są też zostawiane w tzw. oknach życia i innych miejscach. Podsumowanie dostępnych statystyk pokazuje, że w Polsce co 10 godzin porzucane jest jedno dziecko.
- Ponadto matka, która zrzeka się władzy rodzicielskiej nie ponosi konsekwencji prawnych. Natomiast w przypadku porzucenia dziecka naraża je na bezpośrednie niebezpieczeństwo i ponosi odpowiedzialność karną na podstawie art. 160 § 2 k.k. Porzucenie dziecka jest jedną z najskrajniejszych form zaniedbania, co stanowi przestępstwo według polskiego prawa.

Szczegółowe dane dot. matek biologicznych objętych wsparciem ośrodków adopcyjnych poniżej:

Tabela 37. Liczba matek biologicznych objętych wsparciem ośrodków adopcyjnych, lata 2018-2020

Dane:	2018	2019	2020
Liczba matek biologicznych objętych wsparciem, w tym:	19	5	8
Pomorski Ośrodek Adopcyjny	15	4	6
Ośrodek Adopcyjny Fundacji „Dla Rodziny”	4	1	2

Źródło: Sprawozdania ośrodków adopcyjno-opiekuńczych, 2018-2020

Wnioski:

- Odnosząc się do danych statystycznych, uwzględniających liczbę dzieci zakwalifikowanych do przysposobienia i liczbę kandydatów zakwalifikowanych i oczekujących na propozycję dziecka, można uznać, że liczba zgłaszających się kandydatów do przysposobienia dziecka jest wystarczająca. Jednak, biorąc pod uwagę specyfikę potrzeb dzieci, kandydaci nie są gotowi na przysposobienie dzieci najbardziej obciążonych. Zatem zasadnym wydaje się poszerzenie oferty specjalistycznego wsparcia rodzin adopcyjnych (post adopcyjnych). Może być to szansą na większą otwartość dotyczącą potrzeb dzieci.
- Potrzebna jest szersza społeczna edukacja matek, kobiet w ciąży oraz pacjentek oddziałów ginekologiczno-położniczych w zakresie możliwości bezpiecznego dla matki i dziecka działania w celu zapewnienia dziecku odpowiedniego środowiska rodzinnego.

8. SZKOLENIA KADRY SYSTEMU WSPIERANIA RODZINY I PIECZY ZASTĘPCZEJ

- Zadaniem ustawowym samorządu województwa jest szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr jednostek organizacyjnych samorządu gminnego i powiatowego. Od października 2019 roku Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej realizuje w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 projekt „Partnerstwo dla rodziny”. W ramach projektu wsparciem do 31.03.2022 roku objętych ma zostać 476 pracowników systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej.
- Z uwagi na sytuację epidemiczną w 2020 roku nie prowadzono działań szkoleniowych. Natomiast w roku 2019 udało się objąć szkoleniami 60 osób. Szkolenia ponownie rozpoczęte zostały w 2021 roku. Odbiorcami szkoleń są pracownicy jednostek organizacyjnych wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, w tym podmiotów, którym zlecono realizację zadań z w ramach ustawy, jak również pracownicy służb zaangażowanych w realizację zadań wynikających z ww. ustawy, i inne osoby uczestniczące w działaniach skierowanych bezpośrednio na wsparcie rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz osoby bezpośrednio pracujące na rzecz rodzin biologicznych (np. asystenci rodziny, rodz. zastępcze, pomocowe, prowadzący rodzinne domy dziecka).

Wnioski:

- Niezbędna jest intensyfikacja działań szkoleniowych, które stanowią element wsparcia kadry całego systemu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.
- Konieczne jest objęcie wsparciem szkoleniowym pracowników całego systemu pomocy i integracji społecznej.

IV. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Względnie dobra sytuacja demograficzna na tle innych województw: najwyższy przyrost naturalny w kraju, relatywnie korzystna struktura wiekowa. 2. Rozwijająca się sieć placówek opieki nad dziećmi do lat 3 i przedszkoli. 3. Dość dobra sytuacja na rynku pracy oraz sytuacja gospodarcza regionu. W kontekście sytuacji rodzin daje to możliwość zapewnienia stabilności ekonomicznej. 4. Doświadczenie kadry oraz instytucji pomocy i integracji społecznej w obszarze środowiskowego wsparcia rodzin doświadczających problemów opiekuńczo-wychowawczych w tym doświadczenia w realizacji projektów w ramach EFS (RPO WP, PO WER, PO KL). 5. Tendencja spadkowa dot. liczby dzieci przenoszonych z rodzinnej pieczy zastępczej do instytucjonalnej pieczy zastępczej. 6. Wyszkolona kadra koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej oraz asystentów rodziny w części gmin i powiatów. 7. Działalność Ośrodków Adopcyjnych w zakresie realizacji procedur przysposobienia oraz przygotowania kandydatów do przysposobienia dziecka. 8. Współdziałanie instytucji z różnych obszarów i ich przedstawicieli w odniesieniu do problematyki pieczy zastępczej. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niewystarczająca oferta wsparcia rodzin doświadczających problemów opiekuńczo-wychowawczych na terenach wiejskich. 2. Niewykorzystywany potencjał wsparcia rodziny przez rodziny wspierające. 3. Niedostateczna liczba asystentów rodziny i brak stabilności ich zatrudnienia w części gmin województwa. 4. Niewystarczająca liczba rodzin zastępczych zawodowych, szczególnie rodzin zawodowych specjalistycznych oraz wykonujących zadania pogotowia rodzinnego. 5. Brak realizacji zapisu ustawy dot. nieumieszczania od 1 stycznia 2020 roku dzieci poniżej 10 roku życia w instytucjonalnej pieczy zastępczej. 6. Niedostateczna infrastruktura pomocowa skierowana do osób opuszczających pieczę zastępczą (mieszkania chronione). 7. Niewystarczająca skuteczność promowania idei rodzinnej pieczy zastępczej. 8. Niewystarczająca profesjonalizacja kadry wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (w tym również rodzin zastępczych) w zakresie obejmowania pieczę zastępczą dzieci wymagających zastosowania specjalnych środków oddziaływania ze względu na ich niepełnosprawność lub trudności natury wychowawczej. 9. Brak infrastruktury w dobrym stanie technicznym na potrzeby rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej i mieszkań chronionych.

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Deinstytucjonalizacja jako trend polityki społecznej. 2. Lokalna polityka ukierunkowana na rozwój rodzinnej pieczy zastępczej oraz promocję działań zmierzających do rozwoju usług związanych z realizacją ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. 3. Wykorzystanie funduszy w ramach perspektywy finansowej UE 2014-2020 oraz 2021-2027 na wsparcie rodzin oraz systemu pieczy zastępczej, w tym: realizacja projektów „Pomorskie dzieciom”, „Partnerstwo dla rodziny”. 4. Duża świadomość korzyści oraz motywacja wśród pracowników systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej do kształcenia i podnoszenia kwalifikacji zawodowych. 5. Szerokie zasoby w środowisku lokalnym, wysoka jakość i dostępność usług w części gmin województwa. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kryzys gospodarczy i społeczny wywołany epidemią COVID-19; Możliwy wzrost problemów opiekuńczo – wychowawczych w rodzinach oraz problemów związanych z ubóstwem i bezrobociem wynikających ze skutków pandemii. 2. Zjawiska zagrażające prawidłowemu funkcjonowaniu rodzin m.in. uzależnienia i przemoc. 3. Brak możliwości pozyskania środków finansowych na realizację części działań zaplanowanych w Programie.

V. Kluczowe problemy / wyzwania:

1. Wzmocnienie wsparcia środowiskowego rodzin doświadczających problemów, wykluczonych społecznie.
2. Podnoszenie jakości i rozwój potencjału rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej.
3. Zapewnienie wieloaspektowej oferty wsparcia dla dzieci przebywających w pieczy zastępczej oraz dla osób usamodzielnianych.

VI. Cele, priorytety, działania

CEL GŁÓWNY		
Powszechne usługi społeczne dla rodzin z dziećmi oraz wysokiej jakości system w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej w województwie pomorskim		
PRIORYTET 1 Wsparcie rodzin w środowisku lokalnym	PRIORYTET 2 Wysoki poziom systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej	PRIORYTET 3 Usługi specjalistyczne na rzecz dzieci i młodzieży objętych systemem pieczy zastępczej
Działanie 1.1 Profilaktyka i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu rodzin z dziećmi	Działanie 2.1 Wzmocnienie potencjału infrastrukturalnego jednostek systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej	Działanie 3.1 Rozwój usług specjalistycznych dla dzieci przebywających w pieczy zastępczej
Działanie 1.2 Poprawa dostępności do usług społecznych dla rodzin w środowisku lokalnym	Działanie 2.2 Profesjonalizacja kadry	Działanie 3.2 Wzmocnienie procesu usamodzielniania wychowanków pieczy zastępczej
Działanie 1.3 Wsparcie zadań w zakresie postępowania adopcyjnego	Działanie 2.3 Wzmocnienie potencjału rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka	

VII. Część operacyjna

Priorytet 1. Wsparcie rodzin w środowisku lokalnym			
Zakres tematyczny	<p>W ramach priorytetu realizowane będą działania mające na celu zapewnienie wsparcia rodzinom, w szczególności świadczonego w formie zdeinstytucjonalizowanej, realizowanego na poziomie społeczności lokalnej.</p> <p>Będą to działania mające na celu budowanie pozytywnego wizerunku rodziny – jako najbardziej optymalnego miejsca pełnego rozwoju dziecka oraz będącego gwarantem nawiązywania i wzmacniania prawidłowych więzi rodzinnych i międzypokoleniowych.</p> <p>Działania te dotyczyć będą również wspierania przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu rodzin z dziećmi (w tym rodzin adopcyjnych), kobiet sygnalizujących zamiar pozostawienia dziecka bezpośrednio po urodzeniu w szpitalu, matek zamierzających zrzec się praw rodzicielskich oraz poprawę dostępności do usług społecznych dla rodzin w środowisku lokalnym.</p> <p>W ramach tego priorytetu podejmowane będą wszelkie działania profilaktyczne, zapobiegające wykluczeniu społecznemu rodzin z dziećmi oraz działania wspierające funkcjonowanie rodzin z dziećmi, tj. tworzenie i prowadzenie żłobków i przedszkoli, rozwój usług społecznych na rzecz rodzin, w tym: poradnictwa specjalistycznego, asystentury rodziny, tworzenia rodzin wspierających i sieci placówek wsparcia dziennego.</p>		
Kluczowe problemy / wyzwania wynikające z diagnozy	<ul style="list-style-type: none"> – Wzmocnienie wsparcia środowiskowego rodzin doświadczających problemów, wykluczonych społecznie. 		
Wskaźniki rezultatu	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło danych
Zmniejszenie skali rodzin z problemem bezradności opiekuńczo-wychowawczej i prowadzenia gospodarstwa domowego	8 627	7 000	Sprawozdanie MRPiPS-03
Działanie 1.1	Profilaktyka i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu rodzin z dziećmi		
Zakres interwencji	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój placówek opieki nad dziećmi do lat 3 i placówek wychowania przedszkolnego, 		

	<ul style="list-style-type: none"> – specjalistyczne wsparcie, w tym: poradnictwo specjalistyczne, grupy wsparcia, grupy samopomocowe, – poszerzenie wachlarza dostępnego wsparcia specjalistycznego w środowisku lokalnym dla rodzin z dziećmi (w tym: rodzin adopcyjnych), – budowanie współpracy międzyinstytucjonalnej na rzecz rodzin, – programy profilaktyczne z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom – kampanie na rzecz rodzin, festyny oraz inne inicjatywy budujące pozytywny wizerunek rodziny, – kampanie na rzecz macierzyństwa skierowane do kobiet sygnalizujących zamiar pozostawienia dziecka bezpośrednio po urodzeniu w szpitalu, matek zamierzających zrzec się praw rodzicielskich. 		
Realizatorzy	ośrodki pomocy społecznej, organizacje pozarządowe, jednostki poradnictwa specjalistycznego		
Wskaźniki produktu	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło danych
Liczba placówek opieki nad dziećmi do lat 3 i placówek opieki przedszkolnej	1 741	1 800	Dane własne ROPS
Liczba osób objętych wsparciem placówek poradnictwa specjalistycznego	952	1 300	Sprawozdanie MRPiPS-03
Działanie 1.2	Poprawa dostępności do usług społecznych dla rodzin w środowisku lokalnym		
Zakres interwencji	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój asystentury rodzinnej, – rozwój oraz poszerzenie oferty placówek wsparcia dziennego, – promowanie innowacyjnych form pracy z dzieckiem i rodziną w środowisku lokalnym, – promowanie idei i funkcji rodziny wspierającej jako istotnego wsparcia proponowanego rodzinom; kampanie na rzecz powstawania rodzin wspierających, – budowanie współpracy międzyinstytucjonalnej na rzecz wsparcia rodzin w środowisku lokalnym 		

Realizatorzy	ośrodki pomocy społecznej, organizacje pozarządowe		
Wskaźniki produktu	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło danych
Liczba asystentów rodziny	233	300	Sprawozdania MRPiPS-03, WRiSPZ-G
Liczba miejsc w placówkach wsparcia dziennego	2 273	2 500	Sprawozdania WRiSPZ-G, WRiSPZ-P
Działanie 1.3	Wsparcie zadań w zakresie postępowania adopcyjnego		
Zakres interwencji	<ul style="list-style-type: none"> – promowanie idei adopcji, celem pozyskania kandydatów do przysposobienia, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci z różnego rodzaju dysfunkcjami w tym z niepełnosprawnościami, liczniejszych rodzeństw oraz dzieci starszych, – edukacja matek, kobiet w ciąży oraz pacjentek oddziałów ginekologiczno-położniczych w zakresie możliwości bezpiecznego dla matki i dziecka działania w celu zapewnienia dziecku odpowiedniego środowiska rodzinnego, – poszerzenie oferty specjalistycznego wsparcia rodzin adopcyjnych (post adopcyjnych). 		
Realizatorzy	ośrodki adopcyjne, JST, organizacje pozarządowe realizujące działania w obszarze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, jednostki poradnictwa specjalistycznego		
Wskaźniki produktu	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło danych
Liczba matek biologicznych objętych wsparciem ośrodków adopcyjnych	8	20	Dane własne ROPS
Liczba rodzin adopcyjnych (post adopcyjnych) objętych wsparciem specjalistycznym ośrodków adopcyjnych	130	200	Dane własne ROPS

Priorytet 2. Wysoki poziom systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej			
Zakres tematyczny	<p>W ramach priorytetu realizowane będą działania mające na celu budowę skutecznego systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej w województwie pomorskim. Planowane działania nakierowane będą zarówno wsparcie infrastrukturalne systemu, jak i na wspieranie rozwoju i profesjonalizację rodzinnej pieczy zastępczej, wsparcie istniejących form instytucjonalnej pieczy zastępczej w oparciu o proces deinstytucjonalizacji oraz na działania skierowane do kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej mające na celu wzmocnienie jej kompetencji zawodowych.</p> <p>Najważniejszymi kwestiami, na które należy położyć nacisk jest rozwój zawodowych rodzin zastępczych, w szczególności tych, które pełnić będą funkcje pogotowia rodzinnego oraz funkcję specjalistyczną. Z uwagi na rosnące potrzeby w zakresie wsparcia specjalistycznego dzieci z różnymi deficytami rozwojowymi istnieje potrzeba zapewnienia miejsc w oparciu o ideę deinstytucjonalizacji przeznaczonych dla dzieci o indywidualnych potrzebach, w szczególności dla dzieci wymagających stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii. Konieczne jest wzmocnienie działań nakierowanych na rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej i profesjonalizację zawodu rodzica zastępczego, w tym realizacja wsparcia szkoleniowego dla funkcjonujących rodzin zastępczych zawodowych i RDD. Wskazane jest położenie nacisku na poszukiwanie rozwiązań zapobiegających umieszczaniu dzieci poniżej 10. roku życia w placówkach opieki instytucjonalnej.</p> <p>Organizacja szkoleń specjalistycznych dla kadry systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej, które umożliwiają nie tylko podnoszenie kompetencji, ale również wymianę doświadczeń pomiędzy uczestnikami, stanowi gwarancję, że podejmowane działania będą profesjonalne i spójne oraz pozytywnie wpłyną na budowanie współpracy między instytucjami świadczącymi pomoc dzieciom i rodzinom.</p>		
Kluczowe problemy / wyzwania wynikające z diagnozy	<ul style="list-style-type: none"> – Podnoszenie jakości i rozwój potencjału rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej. 		
Wskaźniki rezultatu	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło danych
Wzrost odsetka liczby dzieci objętych opieką rodzinną pieczy zastępczej w ogólnej liczbie dzieci w pieczy zastępczej	81,2%	90%	Sprawozdanie WRiSPZ-P

Działanie 2.1	Wzmocnienie potencjału infrastrukturalnego jednostek systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej		
Zakres interwencji	<ul style="list-style-type: none"> – budowa, rozbudowa, dostosowanie obiektów infrastruktury społecznej, w których realizowane będą działania na rzecz rodzin i dzieci objętych wsparciem systemu pieczy zastępczej, w tym tworzenie infrastruktury na rzecz mieszkalnictwa chronionego dla osób usamodzielnianych, – działania służące ograniczeniu liczby miejsc w placówkach pieczy instytucjonalnej w zgodzie z ideą deinstytucjonalizacji, – doposażenie placówek w środki trwałe niezbędne do realizacji zadań. 		
Realizatorzy	JST, organizacje pozarządowe realizujące działania w obszarze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej		
Wskaźniki produktu	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło danych
Liczba nowopowstałych / wyremontowanych obiektów infrastruktury społecznej	0	30	Dane własne ROPS
Działanie 2.2	Profesjonalizacja kadry		
Zakres interwencji	<ul style="list-style-type: none"> – organizacja i prowadzenie szkoleń oraz wizyt studyjnych dla kadry systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej, – prowadzenie doradztwa specjalistycznego, – superwizja dla kadry systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej. 		
Realizatorzy	regionalny ośrodek polityki społecznej		
Wskaźniki produktu	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło danych
Liczba pracowników systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej objętych szkoleniami	60	800	Dane własne ROPS

Działanie 2.3	Wzmocnienie potencjału rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka		
Zakres interwencji	<ul style="list-style-type: none"> – wspieranie promowania idei rodziny zastępczej, – organizacja szkoleń i warsztatów edukacyjnych dla kandydatów na rodziny zastępcze i prowadzących RDD, ze szczególnym uwzględnieniem rozumienia potrzeb psychicznych i emocjonalnych dziecka wychowywanego w środowisku zastępczym, – organizacja szkoleń dla funkcjonujących już rodzin zastępczych, DRR i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego, – zapewnienie rodzinom zastępczym i RDD wsparcia koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, – wsparcie psychologiczne dla rodzin zastępczych, – superwizje dla rodzin zastępczych zawodowych i RDD, – działania służące zwiększeniu liczby rodzin pomocowych. 		
Realizatorzy	organizatorzy rodzinnej pieczy zastępczej		
Wskaźniki produktu	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło danych
Liczba rodzin zastępczych zawodowych	126	160	Sprawozdanie WRiSPZ-P
Liczba rodzin zastępczych zawodowych pełniących funkcję specjalistyczną	35	50	Sprawozdanie WRiSPZ-P
Liczba rodzin zastępczych zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego	32	50	Sprawozdanie WRiSPZ-P
Liczba rodzin zastępczych, RDD i osób prowadzących placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego objętych wsparciem szkoleniowym	111	800	Sprawozdanie WRiSPZ-P

Priorytet 3. Usługi specjalistyczne na rzecz dzieci i młodzieży objętych systemem pieczy zastępczej			
Zakres tematyczny	<p>W ramach priorytetu realizowane będą działania mające na celu zapewnienie dzieciom przebywającym w pieczy zastępczej wszelkich usług społecznych, dostosowanych do indywidualnych potrzeb, które stanowią wsparcie dzieci w ich prawidłowym funkcjonowaniu w pieczy zastępczej, a następnie w dorosłym życiu. Będą to usługi z zakresu wszelkiego rodzaju specjalistycznego wsparcia, w tym: psychologicznego, psychiatrycznego i terapeutycznego, warsztaty edukacyjne, treningi umiejętności społecznych, zajęcia związane z nauką umiejętności spędzania czasu wolnego, dodatkową pomocą w nauce oraz działania nakierowane na rozwój wolontariatu itp.</p> <p>Dodatkowo wsparciem w ramach usług społecznych na rzecz dzieci objęte będą mogły być rodziny, z którymi organizatorzy pieczy zastępczej i pracownicy placówek pieczy instytucjonalnej prowadzą pracę w kierunku powrotu dzieci pod ich opiekę. Może to być w szczególności różnego typu specjalistyczne poradnictwo rodzinne, mediacje, terapia rodzinna oraz grupy wsparcia dla rodzin itp.</p> <p>Podejmowane działania będą miały na celu również poszerzenia zakresu oferowanej pomocy dla osób usamodzielnianych, szczególnie w kontekście przygotowania do samodzielnego życia oraz działania mające na celu usprawnianie systemu usamodzielniania, szczególnie wobec dzieci niepełnosprawnych, promowanie nowych rozwiązań w tym obszarze, w tym w formie mieszkalnictwa chronionego i wspomagane.</p>		
Kluczowe problemy / wyzwania wynikające z diagnozy	<ul style="list-style-type: none"> - Zapewnienie wieloaspektowej oferty wsparcia dla dzieci przebywających w pieczy zastępczej oraz dla osób usamodzielnianych. 		
Wskaźniki rezultatu	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło danych
Liczba dzieci, które uzyskały wsparcie specjalistyczne w formie usług społecznych w obszarze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej po zakończeniu realizacji Programu	-	2367	Dane własne ROPS

Działanie 3.1	Rozwój usług specjalistycznych dla dzieci przebywających w pieczy zastępczej		
Zakres interwencji	<ul style="list-style-type: none"> – usługi specjalistycznego wsparcia dla dzieci przebywających w pieczy zastępczej – usługi na rzecz powrotu dzieci przebywających w pieczy zastępczej do rodzin naturalnych, odbudowy relacji wewnątrzrodzinnych i nauki odpowiednich wzorców 		
Realizatorzy	placówki pieczy instytucjonalnej, organizatorzy rodzinnej pieczy zastępczej, organizacje pozarządowe		
Wskaźniki produktu	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło danych
Dzieci przebywające w pieczy zastępczej, które powróciły do rodzin naturalnych	2%	10%	Sprawozdanie WRiSPZ-P
Działanie 3.2	Wzmocnienie procesu usamodzielniania wychowanków pieczy zastępczej		
Zakres interwencji	<ul style="list-style-type: none"> – usługi związane z przygotowaniem wychowanków placówek pieczy instytucjonalnej i rodzin zastępczych do usamodzielniania – usługi w obszarze wsparcia osób usamodzielnianych, w tym zapewnienie właściwych warunków mieszkaniowych, pomocy w nauce, przygotowanie do samodzielnego życia 		
Realizatorzy	placówki pieczy instytucjonalnej, organizatorzy rodzinnej pieczy zastępczej, organizacje pozarządowe		
Wskaźniki produktu	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło danych

Liczba osób usamodzielnionych, objętych wsparciem w formie usług społecznych	-	120	Dane własne ROPS
Liczba miejsc w mieszkaniach chronionych	77	100	Sprawozdanie MRPiPS-03

VIII. System realizacji, monitorowania oraz oceny realizacji Programu

1. FINANSOWANIE PROGRAMU:

System finansowania przyjęty na potrzeby Programu zakłada, iż:

- 1) Realizacja programu finansowana będzie w ramach następujących źródeł:
 - budżet Województwa Pomorskiego na realizację zadań własnych samorządu województwa;
 - budżet projektu „Pomorskie dzieciom” w kwocie 20 000 000 zł na realizację usług społecznych w związku z przeciwdziałaniem covid-19 – projekt realizowany jest w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020;
 - budżet projektu „Partnerstwo dla rodziny” w kwocie 834 050,00 zł na realizację szkoleń dla kadry wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej – projekt realizowany jest w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020;
 - budżety gmin i powiatów na realizację zadań własnych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
 - inne środki zewnętrzne, w tym środki UE.
- 2) Zadania Programu będą realizowane w miarę posiadanych środków finansowych oraz w formach określonych przepisami prawa.

2. MONITOROWANIE I OCENA REALIZACJI PROGRAMU:

Monitorowanie postępu realizacji Programu i jego ocena odbywać się będzie poprzez opracowanie dedykowanych raportów. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej przedstawi Sejmikowi Województwa Pomorskiego raporty z realizacji Programu wraz z jego oceną trzykrotnie w trakcie realizacji Programu, to jest:

- pierwszy raport do dnia 30 czerwca 2024 roku,
- drugi raport do dnia 30 czerwca 2028 roku,
- trzeci raport do dnia 30 czerwca 2031 roku.

Zakres raportów będzie obejmował:

- analizę problemów społecznych,
- opis podjętych działań,
- ocenę postępu realizacji priorytetów i działań Programu, w tym analizę zmian wartości założonych wskaźników,
- wnioski dotyczące istotnych problemów zidentyfikowanych w trakcie realizacji Programu,

- rekomendacje w zakresie planowanych działań.

Wnioski i rekomendacje płynące z tych raportów mogą stać się przesłanką aktualizacji Programu.

Wsparciem procesu monitorowania realizacji Programu mogą być badania i analizy dedykowane poszczególnym obszarom problemowym z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.